

שמואל'לן ודור שטין

שיעורי הרה"ג ר' גרשון מלצר שליט"א

הלכות פסח שנמסרו במשך השנים בישיבת מיר
ונערכו בעידודו ובהסכמתו.

השיעורים נערכו בהשתדלות שיכתבו בדקדוק רב כמסירתם.
השתדלתי מאוד שעריכת השיעורים יהיו בדיוק כפי מסירתם מהרה"ג שליט"א
והדברים נכתבו תוך כדי שמיעה מדוקדקת מהשיעורים המוקלטים במשך השנים. ומקוה
שלא תצא תקלה תחת ידי.

להארות והערות י.צ. פרידמן 0504102270

הסכמת וברכת מורינו הרה"ג שליט"א

[illegible]

דאס איז געווען איר

בס"ד היום יום כט בשבט תשפ"ג

הרב הגאון רבי יוסף צבי פרידמן שליט"א הוא בן עליה מיוחד.

והנה הרה"ג הנ"ל כבר שנים רבות מגיע לשיעורים שאני אומר בשיבת מיר, בס"ד, ואני רואה כמה הוא יגע בתורה וביראת שמים ובחיפוש לעשות רצון אביו שבשמים. ועתה יגע ועמל לכתוב ולסדר שיעורים שאמרתי בהלכות פסח בס"ד, ולהוציא לאור.

ועברתי מלמעלה על חלק ניכר מהדברים וראיתי כמה עמל השקיע, וכתב באופן ברור ונעים וכראוי לת"ח שכמותו.

והנה כמובן מאליו אינני יכול לקחת האחזיות בכל הפסקי הלכות הכתובים בזה, מפני שמרוב טרדתי ללמוד וללמד וכו' אין לי אפשרות לעבור על כל הדברים בהתבוננות כראוי הדק היטב, אבל באתי בזה להודיע את גודל מעלת כבוד תורתו ודרגתו, ושנהייתי מאוד מעבודתו והתפעלתי גם בזה מאוד.

ומתוך הודאה רבה על העבר הנני מתפלל לפני ד' ית' שיה"ר שזהב הנ"ל יזכה הוא ובני ביתו להרבות כבוד שמים בבנים ובני בנים וכל יוצ"ח שכולם יהיו תלמידי חכמים צדיקים וצדקניות יראי אלוקים ובעלי מידות טובות בתוך כל ישראל לנחת רוח לפניו ית"ש.

וע"ז באתי עה"ח בהוקרה רבה לאוהבי תורתך

דוב גרשון מלצר

תוכן העניינים

ענייני בדיקת חמץ וביטולו ושאר ההכנות לפסח

א	הלכות בדיקת חמץ ובדין פירורין	ז
ב	בגדרי צורת הבדיקה	י
ג	גדרי צורת בדיקת חמץ	יג
ד	גדרי איסור בל יראה וגדרי חובת הבדיקה	טו
ה	"בגדרי הנקיון לפסח" ובגדרי בל יראה	יז
ו	זמן בדיקת חמץ וצורת הבדיקה	יט
ז	"בגדרי בדיקת חמץ וחיוב החיפוש"	כב
ח	"בגדרי מכירת חמץ"	כד
ט	"בדיקת חמץ מוקדמת ובדיקה לבחורי ישיבה"	כח
י	"בגדרי טבילת כלים"	ל
יא	"הכשרת תנורים ותבניות וכדומה"	לו
יב	"בענין הכשרת המטבח לפסח" ובדיני בליעת חמץ	לח
יג	"גדרי כלים בשימוש בפסח והגעלת כלים ישנים"	מא

ענייני מצה

יד	"דיני הפרשת חלה במצות"	מב
טו	הסוגים הכשרים למצות ודין קטניות	מה
טז	"סוגי המצות וההידורים בהם"	מז
יז	דיני אפית מצות	נ

הל' ליל הסדר

יח	"בענין לכם במצה"	נד
יט	בענין שתית יין לד' כוסות	נה
כ	"צורת ההסיבה"	נו
כא	"בדיני מרור"	נח
כב	"בענין כרפס"	ס
כג	עוד בענין כרפס	סא

דיני ערב פסח שחל בשבת

כד	"דיני ביעור חמץ וצורת קיומו" בע"פ שחל בשבת	סב
כה	צורת הסעודה וזהירות מפירורין בערב פסח שחל בשבת	סד
כו	מכירת חמץ בערב פסח שחל בשבת ועניני הכנה ליו"ט	סה
כז	"דיני עקירת מקום ועניני ביעור בערב פסח שחל בשבת"	עא
כח	קידוש במקום סעודה בע"פ שחל בשבת	
	וסילק ידיו מן הפת ועוד הנהגות לשבת זו	עד

פתיחת הדברים

"ועתה כתבו לגם את השירה הזאת ללמדה את בני ישראל"

שירה זו מתורתו של מורינו הגאון שליט"א שנמסרת כנתינתה מסיני במתק שפתיים, בבהירות ובידיעת התורה על כל חלקיה עד ההלכה למעשה. ואכן התלמידים ושומעי לקחו הרבים בישיבה הקדושה ובעוד מקומות רבים נהנים מאורו הגדול לשמוע ללמוד... לשמור ולעשות, ומרגישים את הזכות העצומה להתענג במשך כל השנה בשמיעת השיעורים ומהארת פנים נפלאה לכל תלמיד כבן יחיד, וכמדומה שהכרת הטוב שמרגישים כלפי הרה"ג שליט"א על שבזכותו מקבלים מושגים ושאיפות ללמוד ולשמוח בתורה הקדושה כפי שמרגישים במחיצתו תמיד, שאין לנו שיוור אלא רק התורה הזאת.

ובסיעתא דשמיא זכינו בהסכמתו ובעידודו להוציא לאור את השיעורים על הלכות פסח שנמסרו בסופי זמן במשך השנים בישיבה הקדושה ומקוים שיהיו לתועלת הרבים ללימוד ולעיון ויהיה זה לזכותו של מורינו שליט"א על גודל מסירותו להרבצת התורה בעמ"י.

נברכהו מעומקא דליבא שיפוצו מעיינותיו חוצה בתורה וביראת ה', שיאריך ימים על ממלכתו בתורה ובעבודה וירוה רוב נחת דקדושה מכל יוצ"ח מתוך בריות גופא ושפע סיעתא דשמיא.

וניזכה עוד השנה בברכת המועד "והראינו בבנינו ושמחנו בתקונו ולאכול שם מן הזבחים ומן הפסחים" עוד השנה אמן ואמן!

תלמידו יוסף צבי פרידמן

לעילוי נשמת

א"מ מרת שושנה ב"ר מרדכי ע"ה

נלב"ע ט"ז בשבט תש"מ

סבינו איש תם וישר הר"ר מרדכי ב"ר שמעון דויטש ז"ל

נלב"ע י' באדר

סבתנו מרת לאה ב"ר משה ע"ה

רדפה צדקה וחסד, נזדככה ביסורים וקבלתם באהבה

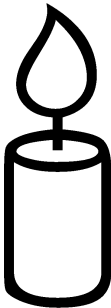
נלב"ע כ"ז בניסן תש"ע

מרת חנה בלנסון ב"ר מרדכי ע"ה

נלב"ע ט' בטבת תשנ"ג

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בני המשפחה

ענייני בדיקת חמץ וביטולו ושאר ההכנות לפסח

א

הלכות בדיקת חמץ ובדין פירורין

(א) באיסור כל יראה ובל ימצא יש מחלוקת הפוסקים האם זה רק בכזיתים או גם בפירורין ומדאורייתא ודאי סגי או בבדיקה שאין לו חמץ, או שיבטל, ובגמ' בפסחים דף ו: הבודק צריך שיבטל והמבטל גם צריך שיבדוק דחישנין שמא ימצא גלוסקא יפה לדעת רש"י שהוא ישהה ולא יכלה את זה מיד הרי גילה בדעתו שזה עדין שלו וחשוב בעיניו והביטול פוקע מלמפרע.

וביאר הגר"א דלגבי פירורין כיון שמבואר בגמ' דבטלי מאיליהם הלכך אין שום ענין לכלות אותם, אם מוצא אותם ועפ"י דבריו הקילו הרבה פוסקים בספרים או במקומות צרים מאוד וחורים דקים שהחשש הוא רק לפירורין דאין צריך ביטול וגם לא בדיקה דבטלי מאיליהם ואין חשש כיון שזה לא שלו, והחשש שמא יבוא לאכול הוא רק בגלוסקא יפה.

ובאמת הבה"ל סוף סתמ"ז שהביא דברי הגר"א להחמיר בבל יראה וב"י גם בפחות מכזית ונראה שסמך על דבריו להלכה. ויש לברר באיזה סוג פירורין דיבר המ"ב. ובמחנה ישראל כתב שיזהרו גם בחתיכות קטנות וכן מפורסם בשם החזו"א מפורסם שגם בפירורין צריך להזהר.

(ב) מצינו במ"ב בסימן תמ"ב ס"ק ל"ג, וז"ל דפליגי הפוסקים האם פחות מכזית צריך ביעור וא"כ לכאורה גם פירור קטן צריך לחפש אחריו וכתב דרק באופן שראוי לאכילה קצת יש בעיה בחתיכות קטנות אבל מטונף קצת אין צריך לבער ולא כתב שצריך להיות מורעל ואינו ראוי לאכילת כלב אלא מטונף קצת ובוה חששו אולי יבוא לאכלו וכן במקום נוסף המ"ב בסימן תמ"ד ס"ק ט"ו לגבי ערב פסח שחל בשבת דאוכלים חמץ בסעודת שבת ואותן פירורין שנפלו כיון שדורכים עליהם ברגלים הרי הם מטונפים קצת

דלא כהחזו"א דחייב בדיקה בספרים מחשש פירורים.

(ג) העברה על ידי חומר שיחשיבו כמטונף קצת זה פתרון טוב בארונות ובספרים וכד', אבל במקרה או מקפאי יכול להיות מציאות שאם נשאר פירורין אפי' אחרי נקיון הפסח, וברגע שהם ראויים עדין לאכילת כלב אפי' שזה מטונף קצת זה יכול להגיע ולהדבק במאכל של פסח או באריזה ויגיע איך שהוא לפיו בפסח, וכל הענין של מטונף קצת להיתר זה רק לגבי כל יראה וכל ימצא אבל חשש אכילה כל עוד שזה ראוי לאכילת כלב עובר אפי' במושהו, ובאמת דגם המקילים בספרים כנ"ל ע"ג מפה ולא מצריכים בדיקה כדעת החזו"א, ובאופן שדרכו להשתמש ממש יחד עם חמץ כל השנה ראוי לא להשתמש שמא יגיע איך שהוא לפיו בפסח ובספרים באופן כללי מי שאינו תלמיד החזו"א יכול לעשות כנ"ל, ולדעת החזו"א דבתוך ספר זה לא נחשב מטונף קצת ולכן חייבים בבדיקה או למכור.

ובעצם הנקיון דרכם של עם ישראל לסמוך על האשה ובמ"ב(תל"ב ס"ק ח') להדיא שלכתחילה נכון שלא

ואין לחשוש ויוצא כאן ב' חידושים א. דמטונף קצת אין צריך לבדוק גם בחתיכות גדולות קצת. ב. דגם פרורין דקים צריך להגיע לרמה של מטונף קצת. ויש פוסקים שהוציאו מדברי המ"ב דחתיכות פחות מכזית צריך מטונף קצת בזה הוא החמיר שצריך טינוף אבל פירורין קטנים מאוד אפי' שהם לא מטונפים כלל הם בטלים מאליהם, ובמ"ב הנ"ל בסימן תמ"ד נראה להדיא לא כך, דהיקל בפירורין דקים הנופלים מלחם שאוכל רק משום שנפלו על הארץ כיון שדורכים על זה ורק משו"ה התיר.

ולפי"ז בנקיונות הבית לפסח אפשר לקחת את המגירות והמדפים וכד' וברגע שהעביר שם סמרטוט שעליו סבון נוזלי וכדו' אפי' אם נשאר פירורין זה מטונף, ואין שום חשש דזה ודאי בטל מאליו לדעת המ"ב ולא צריך להגיע לרמה של אינו ראוי לאכילת כלב.

ובשבות יצחק בשם הגריש"א זצ"ל היקל להשתמש בספרים על גבי מפת ניילון וכדו' מתחת הספר שאם יפול חמץ מהספר או מהמשחק יפול על הניילון ויזהר לא לאכול על גבי אותו ניילון, אלא יחליף מפה, וחזינו דסבר

לסמוך על האשה בבדיקת חמץ (דהיינו שתגיד אחרי הנקיון זה ודאי בלי חמץ) ומ"מ לנקיון יכולה גם לכתחילה. ואפי' אם כבר ניקו, מ"מ הנקיון לא מוריד את החיוב בדיקה ובהמשך נבאר את הגדרים בנקיון שקודם הפסח.

מצינו ברעק"א בסוף סימן ק"כ ביו"ד דכתב דטבילת כלים לא סומכים על ילד, דבדברים שבדאורייתא צריך גדול עומד על גביו, אבל טבילת כלי

זכוכית וכדו' שזה רק דרבנן סומכים, והביא תוס' בעירובין שגם בדרבנן לא לסמוך על קטנים וכאן לגבי בדיקה מצד הדין הקטן נאמן דזה דרבנן. ומ"מ ראוי להחמיר בכ"ז לדברי הרעק"א הנ"ל לבדוק ע"י גדול. חוץ ממה שהמ"ב הנ"ל (סתל"ב, ח') אומר שבלא"ה הנכון שלכתחילה לא לסמוך על קטנים לבדיקת חמץ, אבל לעזור לנקות בודאי שנשים וקטנים כשרים לכתחילה לנקות.

ב

בגדרי צורת הבדיקה

(א) בגדר החיוב בפרורין הבאנו לעיל את דברי המ"ב בסימן תמ"ד שנראה מדבריו גם לחשוש לפירורים קטנים, אלא א"כ מטונפים קצת דשרי ובספרים מנהג הרבה מהעולם להקל כנ"ל.

ויש בזה מקום להדר כמו החזו"א כיון שגם במ"ב נראה כדבריו שיש להקפיד על פירורים אלא אם כן מטונפים קצת, כגון שיודע שגם אם יש בספר חמץ הוא מטונף דאז שרי, ותמיד עדיף לא להשתמש בספרים בפסח תוך כדי אכילה שמא יגיע לפיו ובזה אין היתר של מטונף קצת. וכן באופן שהשתמש בספרים עם חמץ ואם נפל פירור הוא טרי ועדיין לא מטונף קצת, צריך להחמיר גם לדעת המ"ב.

ובשערי תשובה בסוף סימן תל"ג כתב דכיון שניקו כבר את כל הבית היטב, הבדיקה היא כדרך העברה בעלמא כיון שבתחילה כבדו וניקו כבר קודם, אלא שכתב שם דזה הסיבה שהמון עם מקילים משמע שזה קולא מסוימת ויש לברר איך להדר ולנהוג למעשה.

וגדר הדברים נראה עפ"י דברי תרומת הדשן שמי שבדק מוקדם הרי ג"כ קיים אלא דצריך שיהיה עם גדרי בדיקה ונבארם בקצרה א. מי שבדק לאור יום צריך לחזור ולבדוק בנר בליל י"ד שרק בבדיקת נר בלילה, נבדק היטב. ב. מי שבדק בלילות קודם עם נר וכן פנס בחורין ובסדקין אין צריך לחזור ולבדוק

(ב) לדברי החזון איש דמוכר לגוי או משכיר את הספרים, הנכון לכתוב להדיא שיש רשות מהגוי להשתמש בספרים וכדו' ובכה"ג שרי. ומבואר בלשון השו"ע בסימן תל"ג סי"א, ובמשנה בפסחים אור לי"ד

שוב. ובכ"ז שיקיים איזה בדיקה באיזה מקום בליל י"ד כמנהג ישראל. ג. אם בדק לאור אכסדרה מול החלון ממש ונחלקו הפוסקים למ"ב צריך לפתוח את החלון ויש מן הפוסקים שאפשר מול חלון סגור ואז ג"כ לא צריך לבדוק שוב בליל י"ד ובשתי האופנים האלו יוצא ידי חובה אלא דזה לא לכתחילה קודם י"ד. מכמה סיבות א. התרומת הדשן הביא דמי שעוזב את הבית מוקדם צריך לעשות בדיקה בלי ברכה וא"כ מי שבדק קודם מפסיד ברכה ובשביל בעי' זו אפשר לשמור מקום שמחויב בבדיקה כדי שיוכל לברך.

ג) **התרומת הדשן** כתב עוד טעם כדי לא לחלק בין בדיקה לבדיקה, וכך הובא במג"א שכיון שהמנהג הוא בליל י"ד ראוי לא לשנות דאם יבדוק ביום לא לאור אכסדרה יש חשש שלא יראה טוב וכדי להיות בטוח שבדק טוב ברגע שיבדוק עם נר בלילה זה נותן ודאות שהוא בדק טוב משא"כ אם יתחיל לבדוק ביום יכול למעות לעשות נר ביום או לא באכסדרה ביום. וכן מצינו עוד חסרון בפוסקים שעדיף בליל י"ד כדי שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה.

וכדי לצאת בהידור העצה הכי טובה שבזמן שבני הבית מנקים מוקדם לפסח הוא עושה דין בדיקה בלילה עם נר או פנס בחורין ובסדקין או ביום לאור החמה ובזה קיים בדיקה, ואח"כ יקפיד לא להכניס שם עוד חמץ וישאיר מקום בליל י"ד וכך יוכל לברך, ואפי' עם כל הבית בדוק יכול לברך על העשר פתיתין כמבואר בשעה"צ בסוף סימן תל"ב ועדיף להשאיר מקום מסוים ד"א שלא בדוק כלל, ולגבי החסרון של לא לחלק בין בדיקה לבדיקה הרי הוא בודק בליל י"ד וכן נפתרה הבעיה שאולי לא יבדוק טוב קודם, דכיון שהוא משאיר חיוב בדיקה בליל י"ד זה יתן לו ודאות שהוא יבדוק עם עצמו שגם קודם הוא עשה בדיקה כדין.

אלא שיש בזה בעי' נוספת דחוי' מהחשש של בל יראה וכמו שבארנו שפרורין בפשטות אין בל יראה ובפרט אם מטונפים קצת, וכן אין את החשש של שמא יבוא לאוכלו, בכל זאת צריך לחשוש במקרה ובמקומות שמניחים דברים לפסח שלא נשאר אפי' פירור ואפילו אם עברו עליו עם חומר אפשר שזה מתיבש וזה ראוי לאכילת כלב וזה יגיע לפיו ולכן

במקומות אלו צריך נקיון יסודי ביותר ולא לסמוך שזה רק מטונף קצת ובמקומות אלו צריך נקיון יסודי ביותר ובדיקת חמץ ורק אח"כ להניח דברים של פסח.

במשנה ברורה בסימן תמ"ז ס"ק נ"ג כתב דיש להזהר שלא לנפות קמח כל השנה סמוך למאכלים ולכלים של פסח והזהיר על כך. ולכן מי שיש לו כלי פסח בארונות מטבח למעלה המציאות היא דפעמים יש סדק קטן מאוד גם כשהדלת סגורה, ובפרט כשיש שתי דלתות לארון. ויש חשש דמשהו מן האבק של הקמח חדר פנימה ויכול להחמיץ אח"כ במים בתוך פסח ויקפיד לנפות רחוק או לסגור היטב את הכלים.

(ד) הלכה נוספת באופן שמי שקשה לו לבדוק ומצוי שהנכד עושה את הבדיקה, ראוי שהסבא יברך ויתחיל

קצת לבדוק ואח"כ יעזרו לו ובכך קים את דין הבדיקה עם ברכה, ובאופן שבעה"ב לא יכול כלל, הנכד יעשה גם ברכה ואת הביטול כמוכן יעשה הבעה"ב. וכמבואר במ"ב סימן תל"ב ס"ק י'.

ובבנין משותף יש חיוב כל אחד בקומה שלו ובארונות חשמל וכד' ובקומות מעליו אין לו חיוב גם אם לא בדקו דזה לא נחשב בהשתמשות שלו.

(ה) הדקדוק בחיפוש כזית ודאי דצריך למצוא פחות מכזית כנ"ל במ"ב בסימן תמ"ד סקט"ו דחישין אפי' פירורין דקין אלא א"כ נדרסים בידי אדם ולכן למרות שהמנהג להקל בכ"ז ראוי להזהר גם פחות מכזית וכלשון המ"ב פירורין דקין אלא א"כ זה מטונף קצת.

ג

גדרי צורת בדיקת חמץ

יסודי. ובהמשך נבאר מהו גדר הבדיקה אחרי הנקיון.

וצריך להגדיר מה אפשר לעשות קודם י"ד ומה נצרך לליל י"ד לבדיקה, ובמ"ב נראה שם שלכתחילה כדאי לחכות לי"ד והעצה היא שמי שבודק לפני י"ד וסתם בדק לאור היום או לאור הנר ביום, חייב לבדוק שוב, אבל אם בדק לאור אכסדרה ממש מול החלון או לאור הנר בלילה. וכן פנס ג"כ טוב בחורין ובסדקין יצא וזה לא לכתחילה ויש בזה ג' סיבות: (א) בתרומת הדשן כתב דהחסרון דקודם י"ד הוא שלא עושים ברכה, ולפי"ז מועיל לכתחילה להשאיר עשרה פתיתים ויברך בליל י"ד. (ב) כדי לא לחלק בין בדיקה לבדיקה והובא במג"א בשם התרומת הדשן דכיון שהרוב עושים בליל י"ד. (ג) דאם יבדו ביום בצורה לא טובה דבחורין ובסדקין זה לא נחשב בדיקה בנר ביום או ביום מקום שהוא לא אכסדרא וחששו, לכן תקנו דלכתחילה דווקא בי"ד.

(א) הבאנו בשיעורים הקודמים מהמ"ב סימן תמ"ד סקט"ו וכן בסוף סימן תמב: דפרורים ג"כ חייבים בדיקה אלא א"כ הם מטונפים קצת ולכן נוהגים להקל בספרים וכדו' כנ"ל ודעת החזו"א להחמיר.

ולדעת החזו"א ימכור או ישכיר את מקום הספרים וישים נילון וכדו' ויכול להשתמש בספרים באופן ארעי דאת זה הגוי מרשה. וכן כתב בשערי תשובה בסימן תמ"ח שנוהגים לכתוב שאת החפץ עצמו הגוי לא זוכה ולכן יכול להשתמש בספר באופן ארעי ויזהר לא על השולחן שלא יפול ח"ו על השולחן ויכול להגיע לפיו אח"כ באוכל, והעצה לזה ע"ג ניילון ויזרקהו קודם האכילה. ולדעת החזו"א זה רק באופן ארעי ופעם או פעמיים ביום.

(ב) במ"ב בסימן תל"ג י"א דיש דין במעשה בדיקה וגם מי שנקח ובטוח שניקו יש חיוב בדיקה בכל מקום בחורים וסדקין ולזה לא מספיק עצם הנקיון אפילו שזה נקיון

ויוצא שלפי הטעמים האלו אם יעשה העברה בעלמא בליל י"ד אחרי שיעשה יסודי קודם זה מועיל לכתחילה לכל הטעמים דמצד ברכה יש לו סיבה לברך ומצד לא לחלק הרי הוא בדק קודם והחשש שלא יבדוק בחורין ובסדקין קודם ג"כ אין חשש דהרי הוא עובר שוב ב"ד.

ג) ולגבי פרורין הבאנו דבפשטות אין בל יראה ומצד שמא יבוא לאכלו יש עדיין חשש אלא אם כן מטונפים קצת דשרי. ויש מקומות כמו במקרר שגם אם עוברים עם חומר זה אחרי כמה ימים ראוי לאכילת כלב וכיון שמים שם דברים של פסח קודם לכן שם חייבים לעשות בדיקה יסודית בנר כמה ימים קודם דאם לא כן איך הוא מכניס שם דברים. שממש מגיעים לפיו בפסח.

ד) ולגבי פרורין ששמים לבדיקה כדאי שכל פירור יהיה פחות מכזית ועדיף תמיד לרשום קודם כל חתיכה

היכן נמצא, ובמשנה ברורה מבואר דנוהגים לקחת נוצה לאסוף הפרורין, רואים שהמ"ב חושש לפרורין לא מטונפים ולכן צריך להקפיד מאוד שלא יפול מהעשרה פרורין ויקשרם היטב.

ה) באופן שנכד עוזר לסבא, אפי' אם הסבא מתחיל אין לזה שם בדיקה עד שנגמר הרשות לגמרי ולכן הנכד יעשה את הבדיקה והוא יברך.

ו) בחדר מדרגות אדם מחויב במשהו השתמשות שלו, וכן את הקומות למטה, ארונות גז, ארונות חשמל וכדו' ולכן צריך שהדיירים בקומות ראוי שהדיירים יקחו אחריות בכל קומה ואם לא עשו יש חיוב לדאוג לכל הקומות דסו"ס זה מקום שימוש לכולם ועיקר החיוב כל שכן בקומה שלו.

ז) בטלפון או בפלאפון מצוי מאוד שיש בזה פרורין וצריך להזהר שלא יהיה על השולחן עד שיעטוף או שינקה היטב קודם פסח..

ד

גדרי איסור בל יראה וגדרי חובת הבדיקה

(ג) ויש לדון מה החיפוש והנקיון שקודם הבדיקה ובמ"ב יש בזה כמה לשונות ונבארם בעז"ה.

המ"ב בסימן תמ"ב ס"ק ל"ג הביא מח' הפוסקים דגם פחות מכזית יש חיוב ביעור וכתב דחתיכות קטנות החשש הוא רק שזה ראוי לאכילה אבל מטונף קצת אין חשש ולא צריך להגיע לזה שאין ראוי לאכילת כלב וכן מבואר בסימן תמ"ד ס"ק ט"ו דכתב לגבי ע"פ שחל בשבת דשאוכלים חמץ יש בעיה עם הפירורים וכותב דאותם פירורים קטנים שנפלו אין חשש משום שדורסים עליהם ברגלים ורואים שיש חשש והפתרון באופן שזה מטונף קצת. וראים כאן ב' מקומות שנראה במ"ב כמו החזו"א שיש חשש לפירורים וברגע שעבר עם חומר או שזה מטונף שדרכו על זה וכדו' לפי המ"ב זה מספיק לכתחילה. והגר"ש"א זצ"ל היקל בזה כהמ"ב. לכתחילה דברגע שמטונף קצת אין בל יראה וליכא חיוב בדיקה.

(א) **מדאוריתא** סגי בביטול או שידאג שלא יהיה לו כזית ומבואר בגמ' דהבודק צריך שיבטל והמבטל צריך שיבדוק וכמבואר בפסחים דף ו: שמא ימצא גלוקסא יפה וישתהה עמה ואז יעבור על בל יראה ולגבי פירורים מבואר דבטילי מעליהו.

ובגאון ביאר דפירורים כיון שבטלים מאליהם לא צריך לכלות אותם וע"פ דברי הגר"א הרבה הקילו בספרים דפירורים בטלים מאליהם.

(ב) **ויש** לדון בכל פחות מכזית האם יש בל יראה, הביאור הלכה בסוף סימן תמ"ב הביא בשם הגר"א דגם פחות מכזית יש ב"י וגם לראשונים שאין חשש ב"י יש חשש שמא יבוא לאוכלו כמבואר בחיי אדם.

ובחזו"א ביאר דאפשר שחז"ל חששו לא רק מצד שיבוא לאכול את הפירור לבד, אלא שמא יבוא לאוכלו דהיינו שזה יגיע אליו אל האוכל ושמא יבוא לאוכלו שידבק ויפול לתוך אוכל וכדו' ולכן חייבים למכור את הספרים.

(ד) **בנקיון** הבית לפסח מגירות ומדפים וכדו' ברגע שעוברים עם חומר גם אם נשאר פירורין כבר אין חשש ובכ"ז אם זה יגע באוכל זה איסור גמור של אכילה אם זה ראוי לאכילת כלב. וצריך זהירות רבה בזה בבית עם קטנים.

ולגבי ספרים וכדו' לפי המ"ב ודאי שאפשר בדיקה כללית שאין חמץ ממשי והחזו"א החמיר גם בפירורין קטנים שהשתהו הרבה ובאופן שצריך ספר מסוים הגר"א התיר להוציא ועדיף בספר שיודע שרוצה להשתמש בפסח שיעבור במהירות דף דף לחשוש לדעת החזו"א ובאופן ארעי כנ"ל גם לחזו"א יכול להשתמש אם אין לו ידיעה שיש שם חמץ ובארנו יותר בשיעור של מכירת חמץ.

(ה) **ועצם** הנקיון קודם הפסח, בשערי תשובה מבואר שאפשר לסמוך על האשה לגבי הנקיון אלא דיש הלכה של בדיקה ולכן יש לדון האם הילדים והאשה יכולים לעשות בדיקה בעצמם או שצריך דוקא ע"י הבעל או איש גדול, ובטבילת כלים מצינו ברעק"א שלא סומכים על ילד כשזה דאורייתא ובכלי זכוכית שזה לא עיקר חיוב אפשר לסמוך ומשמע שם דמדרבנן עדיף להחמיר גם לא לסמוך על קטן. ולגבי בדיקת חמץ מבואר במ"ב שסומכים על קטן בדיעבד ונבאר בהמשך איך לעשות את הבדיקה המוקדמת.

ולגבי אשה מנהג רוב העולם לסמוך ויש שהחמירו משום הסברא שהובאה בפוסקים דנשים דעתן קלה ופחות שמות לב בדקדוק וכל אחד ישאל את רבו.

ה

"בגדרי הנקיון לפסח" ובגדרי בל יראה

שם חתיכות כזית ב. בספרים פסק מרן הגריש"א זצ"ל דפירורין דקין בספרים ממילא בטלי והם נחשבים מטונפים קצת ואין לחשוש אלא שידאג שלא יגיעו לפיו בשום צורה בפסח, ודעת מרן החזו"א שהחמיר למכור כיון שחשש גם לפירורין דקין ואם יש ספרים שרוצה להשתמש בפסח בזה יכול לעבור דף דף ולהניח פתוח קצת זמן וסגי בזה. ג. ההנהגה היא שבתוך פסח ודאי שבשימוש בספרים של כל השנה יניח רק על שולחן עם ניילון שפירורים שיפלו מהספרים יפלו לניילון ובאופן שאין מאכל בסמוך לזה ובפרט שהוא רטוב שיכול להדבק פירור קטן בלי שיודע כלל וראוי אח"כ את הניילון לזרוק ולהחליף אחר לסעודה. ד. בדיקת החמץ בפשטות חז"ל חיבו לבדוק בחורין ובסדקים ויש שהיו מחמירים לבדוק כל הלילה והעיצה היא לצאת ידי כל הדיעות שבזמן הנקיונות קודם פסח לאחר הניקיון בודק אח"כ כדין בדיקה או לאור הנר או ביום לאור אכסדרה ומהני גם ע"י אשתו ובניו ובנותיו

(א) המ"ב בסימן תמ"ב ס"ק ל"ג להדיא חושש לשיטות הראשונים שיש איסור בל יראה ובל ימצא גם בפחות מכזית ואם זה מטונף קצת לא חישינן, ולפי"ז יש לדון צורת הניקיון עד כמה צריך להשתדל בכל מיני חורים וסדקים לחפש פחות מכזית ולפי הגדר הזה בפשטות ברגע שעוברים עם חומר זה מטונף קצת שרי.

(ב) ובאגרות משה ביאר דפירורין דקין ממש גם בלי שמטונפים קצת לא חישינן לבל יראה וסומכים על הראשונים שבארו דבגמ' ע"ז נאמר פירורין בטלי מעליהו. ולפי זה דברי המ"ב אירי אולי גם בכה"ג אלא דבסימן תמ"ד ס"ק ט"ו להדיא במ"ב דבערב פסח שחל בשבת ונופל לו פירורין בסעודת השבת מתירים משום שבסתמא דורך ע"ז ולהדיא חזינן דדעת המ"ב דאפי' אם זה פירורין דקין ממש צריך להגיע להיתר של מטונף קצת.

ולפי"ז א. חולצות ובגדים שעברו כביסה ודאי שזה מוגדר כמטונף קצת ורק צריך לבדוק שאין

הגדולים וזה מבוסס על דברי המג"א בסוף סימן תל"ג דהקשה בשם התרומת הדשן מדוע צריך לעשות בדיקה דוקא בליל י"ד ולא קודם, וכתב התרומת הדשן א. דביום יהיה לו יותר קשה לבדוק בחורין ובסדקין דהנר פחות מאיר כמו בלילה והסיבה שדוקא בלילה ומדוע לא בלילות שקודם ע"ז בא הסיבה השניה. ב. כדי לא לערבב בין בית אחד לשאר בתים, ויש ענין שכולם יעשו אותו זמן ולכן כשבודק קודם

ומשאיר את חובת הבדיקה על משהו בליל י"ד זה מלכתחילה ובשער הציון בסוף תל"ב כותב שאפי' העשרה פתיתים מצילים מברכה לבטלה וכ"ש אם ישאיר מקום מסוים ובשם הגרשז"א זצ"ל מפורסם שגדר הבדיקה היום היינו לודא בשימת לב שכל מה שעשו קודם כדין וזה גדר הבדיקה לפי המציאות של היום ונקיון הקירות אפי' שזה לא חובה זה מנהג בשם הירושלמי והוא מנהג יפה.

ו

זמן בדיקת חמץ וצורת הבדיקה

(א) בסימן תל"ד מבואר הענין של הזמן של בדיקת חמץ ובגמ' בפסחים באריכות שהזמן הוא באור לארבעה עשר, ובראשונים התקשו מדוע קוראים לזה אור לארבעה עשר ובמאירי ביאר שזה לשון סגי נהור כמו עור וזה הדרך לומר את ההיפך והכונה היא אור לי"ד היינו בצאת הכוכבים. ובמאירי עצמו בדף ג' וכן הר"ן שם ובראב"ד על הרי"ף אומרים מהלך אחר וכך הובא להלכה, דהסיבה שקוראים לזה אור כיון שיש ענין לעשות את הבדיקת חמץ כמה שיותר מוקדם שעדין יש קצת אור בחוץ כדי שלא ישכח ולכן השם אור לארבעה עשר הוא בדוקא, ונחלקו המג"א והאליהו רבה בכונת הראשונים האם הכונה היא בין השמשות או מיד בצאת הכוכבים ולמעשה לא נוהגים קודם מעריב אלא מתפללים מיד בזמן ומזדרזים לבדוק וכן הובא במ"ב ענין הזריזות לא להמתין ויש כאן תקנה מיוחדת לא להתעכב כדי שלא ישכח.

(ב) ולפי"ז יש לדון מה הדין רב פוסק שבאים לשאול אותו בהלכה האם יש לו היתר לענות בזמן שמגיע בדיקת חמץ. וכן אדם שעובד האם יש היתר לחכות אחרי צאת הכוכבים ובפשטות כיון שזה חלק מהתקנה והראב"ד דיק כך מהלשון אור לי"ד ולכן שיחזור מהעבודה או שיעשה את אשתו שליח, ולגבי רב שנשאל שאלות כיון שכל החשש הוא שמא ימשך לכן בדברים שאין חשש שימשך כמו שיעור דף היומי שזה בשעה קבועה וכן שאר דברים קבועים וכן שאלות מוגדרות לרב, ובפרט בדברים שנוגעים להל' הפסח לרוב הפוסקים בדברים שאין חשש שמא ימשך התירו וכ"ז לגבי רב שנשאל בהלכה ולגבי שיעורים צריך שתי צדדים להיתר א. שיעור קבוע ב. שיעור שהוא בזמן חצי שעה קודם צאת ואח"כ אין היתר גם בשיעורים קבועים. וכן מצוי כשגמרו בבית את כל הנקיונות והזמן הוא פחות מחצי שעה קודם מעריב לא ילמד בבית שמא ימשך ובביהכנ"ס ודאי דשרי כיון שזה נחשב

שיבין ומצוי פעמים אצל אלמנה וכד' או בעלי תשובה בתחילת הדרך שאינם מבינים כלל את המילים או שאין להם מושג מהו ביטול, וצריך להסביר להם ושיהיה להם הבנה מינימלית ומועיל ג"כ בשפות אחרות וכשאין ברירה יאמר לבעה"ב שאומר משהו במקומו והשליח יאמר.

(ה) באופן שאדם נוסע לחו"ל מוקדם ישנם כמה אפשרויות א. למכור את החמץ מוקדם ויקפידו לא למכור את הכלים כיון שיצטרכו אח"כ להטביל את הכלים וכן נכון להחמיר כמו האגרות משה דיש ענין שגם החפצא יהיה מבוער ובנוסף יש דין גם בגברא והנ"מ באדם שנוסע לחו"ל ושם הזמן הוא שבע שעות קודם ולכן צריך שהרב שמוכר את החמץ המכירה תהיה שבע שעות קודם דהחפצא של החמץ שנמצא בא"י צריך שיהיה מכור לגוי כבר שבע שעות קודם וכן במוצאי פסח יאמר לרב שאינו מעונין לזכות בחזרה בחמץ עד שאני יגמור את כל היו"ט שלי כיון שזה גם דין בגברא ורבה המכשול בזה וצריך לשים לב לזה. ב. יש עוד אפשרות לעשות נקיון יסודי מוקדם ולנקות את כל החמץ לפני שעוזבים

שומר דמיד שיתחילו מעריב ישים לב ואין חשש שמא ימשך.

(ג) זמן התפילה בליל י"ד כתב המועדים וזמנים דהרב מבריסק זצ"ל אפי' שחשש תמיד לר"ת כאן החמיר את דברי הראב"ד והתפלל מיד בזמן ולא חיכה לר"ת ולכן צריך להשתדל שהכול יהיה מוכן שמיד בחזרתו ממעריב יבדוק כגון להחביא את הפרורים ועוד סידורים אחרונים יעשו הכול בסמוך לצאת הכוכבים.

(ד) באופן שקשה לבעה"ב לבדוק כגון אנשים זקנים שבאים הנכדים לבדוק, יש לדון על מי מוטל הברכה ובמ"ב להדיא דהבעה"ב ששולח שליח יכול השליח לברך ולבדוק, ובזמן שהבעה"ב המבוגר התחיל בבדיקה ודאי שיש מעלה שהוא יברך. ובאופן שהשליח עושה הכול אין היתר לבעה"ב לברך, ובאופן שהזקן לא יכול לצוות ולעשות שליח כגון שהוא לא יכול לדבר או שאינו צלול ח"ו כתב הגרשו"א זצ"ל שבשום אופן השליח לא יברך כיון שהוא לא יכול לומר וצוונו בלא הציווי של הבעה"ב.

ובענין אמירת כל חמירא במ"ב בסוף סימן תל"ז כתב דישתדלו תמיד שהבעלים הוא זה שיאמר אלא שצריך

את הבית ובמ"ב בסימן תל"ג כתב שדבר שהוא טרחא מאוד גדולה לא חייבים ללכת לנקות את הכל אלא ימכור, וכך נוהגים במחסנים, ובשטחים גדולים ימכור יחד עם הקרקע שמתחת. ומי שבודק מוקדם יש מח' באחרונים האם להשאיר את העשר פתיתים בבדיקה ולמעשה מובא בשם מרן הגריש"א זצ"ל שכדאי כיון שחוץ מהסיבות ההלכתיות יש ענינים עפ"י דברי האר"י כנגד עשר ספירות ובזוהר פרשת פקודי האריך בזה שיש עשר ספירות גם בכוחות הטומאה ובשריפת חמץ מועיל לזה, ולכן בכה"ג שזה מוקדם ברכה ודאי לא יעשה אבל את העשר פתיתים למרות שאין ענין הלכתי יש את הענין עפ"י הקבלה

וכן מצוי כמו שמבואר במ"ב בסימן תמ"ב דבאופן שיש פחות מכזית שזה מטונף קצת לא צריך לבודקו ומצוי שזה פחות מכזית שקשה להגיע אליו כגון בתוך התנור באופן שצריך לפרק ומאחורי ארונות קיר מבואר בפוסקים שזה נחשב כמכוער וככ"ז יש לשים לב בבגדים ישנים וכד' שיש חורים בכיס ונפל בתוך הבטנה שאריות של חמץ. והובא בשם הגר"נ קרליץ זצ"ל שיש לחשוש וצריך לפרוס את הבטנה ולהוציא וכמובן זה באופן שהוא רוצה להשתמש בחליפה או שלא מכר אותה ובאמת שזה חידוש גדול שהרי זה טרחא גדולה ויכול להיות גם הפסד ממון וודאי שיכול לשפוך קצת סבון נוזלי וכד' ואז זה מטונף קצת ובודאי שלא צריך לפרק את הבגד.

ז

"בגדרי בדיקת חמץ וחיוב החיפוש"

שעוברים עם קצת חומר פשוט שזה נהפך להיות מטונף קצת ואפי' אם זה עדיין ראוי לאכילת כלב לפי דברי המ"ב אין חשש כלל, והרבה פוסקים מרן הגריש"א זצ"ל ובאגרות משה הקילו להשתמש בספרים אלא שמקפידים לא להניח על אותו נילון שאוכלים אח"כ שמא יגיע לפיו ח"ו חמץ וההנהגה הראויה דספרים שמשמשים באופן שכיח ודאי שראוי לא להשתמש בהם כלל בפסח, וגם מי שמקפיד למכור את הספרים באופן עראי להוציא ספר מסוים כידוע בשם הגר"א דזה לא סותר את המכירה.

ג) בשו"ע סוף סימן תל"ג מבואר דלא סומכים על הנקיון עצמו בימים שקודם הפסח, ובשערי תשובה מבואר דאפי' אם שכר חברה מיוחדת לצורך כך אין לסמוך, דיש הלכה של חובת בדיקה, וברעק"א מצינו בסוף סימן ק"כ ביו"ד לגבי טבילת כלים דלא סומכים על ילד בכלי דאוריתא וצריך גדול עומד על גביו, ובדרבנן כגון כלי

א) פירורין כמבואר בגמ' ממילא בטלי, והבאנו באריכות לגבי פירורין את דעת החזו"א ודעת המ"ב ובגמ' מבואר דהבודק צריך שיבטל, וע"ז מבואר בגמ' דבשום ביטול אין צורך לבטל פירורין כיון שממילא בטלי, אבל לגבי בדיקה חז"ל לא מצינו שחלקו בין סוגי הפירורין, והפשטות הוא שיש את החשש של חז"ל שמא יבוא לאוכלו ונבאר בס"ד את צורת הנקיון הנצרכת והבדיקה עפ"י הלכה.

ב) לדינא פירורים שלא מטונפים כלל ראוי לחפשם ולבדוק גם לדעת המ"ב דאמנם במחנה ישראל דכתב לחיילים את עניני ההלכה היקל לגמרי, בכ"ז במ"ב מצינו בב' מקומות מפורש גם בסימן תמ"ב ס"ק ל"ג וגם בסימן תמ"ד ס"ק ט"ו ועיקר תוכן דבריו דכשראוי לאכילה יש חיוב לבדוק, וכשמטונף קצת בפירורין אין חיוב לבער כלל וזה קולא לעומת החזו"א והדין של מטונף קצת פשוט שבכל המקומות מיטות מגירות וכדו' ברגע

זוכית בפשטות סומכים, ואומנם ברעק"א בעירובין נראה דגם בדרבנן לצורך גדול לא יסמוך על הקטן, בכל אופן כאן במ"ב רואים שלגבי דרבנן כמו בדיקה אפשר לסמוך על קטן.

(ד) בשערי תשובה בסימן תמ"ח מבואר, דכותבים בתוך שטר המכירה, שהגוי מרשה להכנס לתוך המקום המכור ולכן כנ"ל כשצריך ספר מסוים ונזהר יכול להשתמש גם לדעת החזו"א דהעיקר שעשה מכירה ובזה מבואר דברי השו"ע בסימן קל"ג סק"א דדין הבדיקה שהוא ככל מצוה דרבנן ולכן גם מי שניקה וכבר צריך לבדוק וחיבים להקפיד בזמן הנקינות לעשות מעשה בדיקה כפי הדינים

הנצרכים, ובשערי תשובה שם כתב דכיון שמנקים היטב קודם סומכים על בדיקה של העברה בעלמא בלי חורין וסדקים בעומק ולשונו שם דזה הסיבה שהמון העם מקילים בזה ומשמע דמי שמהדר יש ענין לבדוק בדיקה עיונית יותר והעצה לזה כידוע לבדוק מיד לאחר הנקיון או לאור הנר בלילה או לאור אכסדרה ביום, ושוב אין לו חיוב בדיקה בליל י"ד.

והארכנו בזה דגם בזה יש את החששות של האחרונים או משום שישכח מוקדם לבדוק בנר או משום כדי שלא לחלק בין בדיקה לבדיקה, והעצה לזה היא להשאיר מקום המחויב לליל י"ד וזה מלכתחילה.

ח

"בגדרי מכירת חמץ"

חשש לע"ז, ובפרט שאין לו אפשרות מגורים בקבע ובכ"ז ברוב השטרות מהדרים לכתוב שכירות, ובאופן שיודע שיש לו חמץ בעין עדיף לפנותו. והמכירה או שכירות הנ"ל בדרך כלל היא למקומות שמכניסים חמץ ויש טרחא לבדוק ולחפש, שאז מותר למכור או להשכיר לגוי כדי להפטר מלנקותו. וכמפורש במ"ב סימן תל"ג ס"ק כ"ג. ובפרט כשלא משתמשים במקום בזה מהני מכירה לכתחילה.

(ב) צורת המכירה במקורה היא בי"ד וכיום הרבה עושים מכירה בי"ג כדי לחסוך בדיקה ונבאר את הדברים. דבעצם אדם שמוכר את החמץ מרויח את ענין בל יראה ובל ימצא בתוך הפסח אלא שבליל י"ד לא חל שום פטור של בדיקה אפי' שאח"כ יודע שזה יעבור לרשות הגוי כיון שסו"ס בליל בדיקת חמץ זה חמץ של הישראל, ואמנם יש פוסקים שפטרו בכה"ג, ובכ"ז מבואר להדיא במשנ"ב דבשביל חשש זה לעשות מכירה בי"ג,

(א) הבאנו לעיל את צורת הנקיון שהוא לכתחילה והארכנו בזה, ובמ"ב בסימן תל"ג ס"ק כ"ג כתב דיש להקל ע"י מכירה לנכרי במקום שיש טרחא ומוכרים את המקום יחד עם החמץ שבו.

ובאמת דיש איסור למכור לגוי בית בא"י, וכאן לגבי מכירת חמץ אין חשש כמבואר בשו"ע יו"ד סימן קנ"א ס"ח דכל האיסור הוא רק במכירה ובשכירות שאיננו עומד לבוא לגור בו ולהכניס בו עבודה זרה ליכא חשש כלל, ולכן ראוי להקפיד שהלשון תהיה לשון של שכירות דהאיסור לשכרו לגוי הוא מחשש ע"ז וכיום לא מצוי חשש כזה של ע"ז, ויש מתירין לכתוב נוסח שמוכרו לגוי שהוא לא מוכר לגוי בפועל את הבית שיוכל לגור בו אלא רק מוכר לו את השטח לגבי הזכות שהגוי יזכה בחמץ שבו ולא קנין גמור להיות בבעלותו של הגוי. ולכן אין בו איסור מכירת קרקע בארץ ישראל ומאידך חלק הקנין לגבי ההלכה דחמץ. וליכא

(ג) יש נידון נוסף באדם שנוסע לחו"ל ומכר כבר לפני שנסע את חמצו בא"י ונסע, האם דנים לפי הגברא היכן שהוא נמצא או שדנים לפי החפצא, וכן מצוי להיפך במוצאי פסח שהרב כבר מחזיר לגוי בא"י ובחו"ל עדין יו"ט שני של פסח, והמהלך של האגרות משה בזה דיש ב' דינים א. בל יראה ובל ימצא בשביל תשביתו וזה דין בגברא ב. האיסור הנאה הוא דין בחפצא ולכן במכירת חמץ ראוי להדר ולבקש למי שיוצא ממדינה למדינה שהזמן יהיה מתאים גם בזמן המכירה וכן במוצאי יו"ט לפי איפה שהחמץ נמצא וכך יצא ידי כל הדיעות.

והנידון הוא דכשמכר בא"י והחמץ כאן והוא הגברא נמצא בחו"ל או אזלינן בתר החפצא אין נ"מ מתי חל זמן האיסור אצל הגברא, האם אזלינן בתר הגברא צריך לשים לב שהרב מוכר את החמץ כשהגברא במדינה אחרת לא הגיע אצלו זמן הביעור.

(ד) הבאנו באריכות לעיל דגם פירורין דקים צריך לחפש אלא א"כ מטונף קצת כמו שכתב המ"ב בסיומן תמ"ד לגבי ע"פ שחל בשבת דכל ההיתר שדורכים על זה.

ובכך להפטר קודם י"ד דכבר זה שיך לגוי, ולמעשה עיקר הדין אמנם דפטור באופן שיוודע שימכרו לגוי למחרת בבוקר ומשום ההידור נהגו בקהילות ישראל לעשות מכירה מוקדמת של י"ג ולהשאיר מקום מסוים כדי לעשות בדיקה שמחויב בה בשביל המצוה, וכן צריך לשים לב למי שעושה מכירה מוקדמת לכל מיני דברים של חמץ של הרגע האחרון כמו דיסה וסולת וכד'. ובאופן שדברים אלו לא היו בשעת המכירה ואח"כ מכניסים את זה למקום המכירה בקבוק עם שאריות וכד' הרי זה כבר מכור קודם וכן זה מצוי במוצאי קוסמטיקה באופן שיש בע"י של תערובת חומץ שמשתמשים עד י"ד בבוקר ואז כבר הכל מכור. וצריך להקפיד בזה לא להכניס דברים עם שאריות של חמץ מהיום האחרון.

ועצה טובה לזה לעשות במכירה של י"ג באופן כללי על כל מה שקשה לבדוק, ויעשה מכירה מוקדמת וישאיר מקום למכור בי"ד וכך מרויח גם מקום מחויב בבדיקה וגם מקום להניח אח"כ דברים של שאריות כלים מלוכלכים מחמץ וכד' ודבר זה מצוי בעיקר בבית עם ילדים קטנים וראוי לשים לב לכך.

ויש לדון האם אפשר להקל בזה ונראה שסתם פחות מכזית צריך לדאוג לפנות ובמקומות שקשה לנקות כתב המ"ב בסימן תל"ג ס"ק כ"ג דימכור לנכרי אותו מקום עם החמץ שיש שם וכך לא יצטרך לבדוק ולגבי מכירת בית בא"י לגוי מבואר בשו"ע יו"ד קנ"א ס"ח דכל האיסור רק במכירה וכאן הוא משכיר ולא מוכר וגם במקום שמוכרים מותר דמבואר ברמ"א דכל האיסור למכור דיש חשש שיכניס ע"ז וכאן שזה לא בשביל שיבוא לגור אין חשש שיכניס ע"ז כלל.

ולכן אדם שלא נמצא בבית מבואר בזה דיש להקל למכור, ולא צריך כלל לנקות קודם. וכשיודע על חמץ בעין עדיף לא למכור אלא במקום שזה לא ניכר לעין הוי מלכתחילה.

וצורת המכירה באופן שהרב עושה את המכירה רק בי"ד קודם זמן הביעור יש בעיה שבילי י"ד בזמן הבדיקה זה לגמרי של היהודי, ונחלקו הפוסקים האם מספיק שזה למחרת יהיה שייך לגוי ולכן עדיף להחמיר לעשות מכירה מוקדמת, וכך מבואר במ"ב שיותר מהודר לעשות מכירת י"ג ולדינא ודאי יוצא גם במכירה של י"ד.

(ה) ובאופן שאדם מכר ונזכר אח"כ שנשאר לו חמץ גמור כגון בקבוק של תינוק שיש בו שאריות של חמץ שהיה מחוץ למקום המכירה יש לדון איך אפשר אחרי המכירה של י"ג להכניס את זה לתוך המכירה אחרי הזמן, ועצה טובה אפשר לעשות מכירה של י"ג ולרשום על כל מקום שהוא מכור לגוי וישאיר מקום לבדוק כדי שיהיה עליו חובת בדיקה, ומקום מסוים ישאיר שימכר רק בי"ד וכך ירויח גם חובת בדיקה וגם שכל הדברים שנזכרים ברגע האחרון יכניס למכירה של י"ד שמראש הוא ביקש על מקום מסוים שיהיה בי"ד וכך כשימצא בקבוק או אלוהול ישים שם.

(ו) ואדם שנוסע לחו"ל יש לדון כפי שהבאנו לעיל ממתי עובר בב", האם זה דין בגברא ותלוי היכן הוא נמצא או שזה דין בחפצא ואז תלוי היכן החמץ נמצא, ונ"מ למכירת חמץ שיש כמה שעות של איסור לפני שהרב מכר ונ"מ גם למוצאי פסח מי שבחול"ל ויש יו"ט שני בשביעי של פסח. ובאגרות משה ביאר דיש ב' דינים, יש בל יראה זה דין בגברא ויש דין תשבייתו זה דין בחפצא ולכן כדאי להחמיר לדאוג

שיהיה המכירה לפי השעות שמתאימות בין גברא בין לחפצא והוא יזכה רק אחרי יו"ט שני לחו"ל וכן המכירה תחול יותר מוקדם לפי השעה שנצרכתי ואצל רוב הרבנים יש חוזה מיוחד למי שנוסע לחו"ל.

(ז) **הדקדוק** בחיפוש כזית ודאי צריך למצוא ופחות מכזית כנ"ל במ"ב בסימן תמ"ד סקט"ו חישנין אלא א"כ נדרסים בידי אדם ולכן למרות

שהמנהג להקל בכ"ז ראוי להזהר גם פחות מכזית וכלשון המ"ב פירורין דקין אלא א"כ זה מטונף קצת.

וצורת הנקיון שהוא לכתחילה כנ"ל ומבואר במ"ב תל"ג ס"ק כ"ג דיש להקל ע"י מכירה לנכרי במקום שיש טרחא ומוכרים את המקום יחד עם החמץ שבו. ורבו פרטי הדינים במכירת חמץ ואל עיקרי הדברים.

ט

"בדיקת חמץ מוקדמת ובדיקה לבחורי ישיבה"

ממנהל הישיבה שיכול ויגש לבדוק בחדרו. או לבדוק בלי ברכה.

וצריך לשים לב בחדרי הפנימיה באופן שהישיבה בשימוש בפסח ומצוי בעיקר ביישובות שמצוי בהם בני חו"ל או מבוגרים ויש חיוב גמור על הבחורים לבדוק חמץ, כיון שהישיבה לא מכרה את החדרים לגוי וכל הנידון הנ"ל הוא על הברכה וחיוב בדיקה פשוט שיש.

(ב) וכן יש פתרון נוסף לבקש מראש הישיבה שיקנה לו את החדר בחזקה וכמו שמבואר ברא"ש גיטין לט. והובא להלכה בערוך השולחן בחו"מ סימן קצ"ב סו"ס ג' וכן אפשר ע"י שאלה, וכן אלו שנוסעים לכל הפסח מבואר בראבי"ה דכיון של' יום קודם חל עליהם המצוה ישאירו ד' אמות שהם לא מוכרים לגוי ובוזה יקימו בדיקה. ובאופן שמוכר את כל הדירה כדאי שיבקש במקום שנמצא, לבדוק במקום ששייך לו או שיבקש מאביו או מבעה"ב רשות בחדרו וכך יזכה במצות הבדיקה. וצריך שיהיה חמץ

(א) אדם שעוזב את ביתו פחות מל' יום קודם הפסח חייב בבדיקה.

ולכן מצוי בבחורי הישיבות שעוזבים מוקדם, וכתב מרן הגרשז"א זצ"ל שלא צריך להטריח אותם להשאיר לליל י"ד, ואפי' שבודקים בלי ברכה יכולים לבדוק מוקדם, ומי שגר סמוך ויכול לבדוק בליל י"ד עדיף. ובמועדים וזמנים לא הסכים עמו, דהרי יש בעלות להנהלת הישיבה להעביר בחורים מחדר לחדר. ואמנם משלמים שכר לימוד ולכאורה זה נחשב שכירות כמו שמצינו בכף החיים. כיון שסו"ס הבעלים יכול להעבירו ממקום למקום ואין כאן תנאי שכירות שהוא מחויב לו, הלכך לא לברך, או שישמע את הברכה מאחד מבעלי הישיבה. ובאמת דבמ"ב בסוף סימן תל"ג מבואר דשמש בית הכנסת בודק עם ברכה אפי' שזה לא בעלות ובחור בפנימיה לא גרע מזה. וכיון שזה שנוי במח', ובמהרש"ם כתב דגם שמש לא יברך הלכך עדיף לומר כאן את הכלל של ספיקא דרבנן לקולא ולשמוע

קודם ששייך לו בחדרו ובכך מקים מצות בדיקה בהידור בחמץ שלו. ובהליכות שלמה חידש שבאופן שהשימוש בחדרו בבית הוא פרטי ולא נכנסים לו לחדר הפרטי שלו הוא יכול לברך, ודבר זה מחודש, דסוף סוף זה בבעלות של ההורים, וכדי לא להיכנס למח' כדאי לסמוך על ברכת האב או לשאול מהאבא.

,

"בגדרי טבילת כלים"

וכמו שמבואר ביו"ד סימן ק"כ סקכ"ו, בש"ך, ובגר"א שם דשותפות היינו כל זמן שהוא עדיין שותף אבל ברגע שקנה מהגוי הוא חייב. ולכן כלים שקונים מבעלות של גוי אפי' שהיא חלקית דסו"ס זה היה בטומאת גוים וכלפי זה יש חיוב טבילה. ואלו שלא מברכים כנראה חוששים לדעת השואל ומשיב במהדו"ק ח"ב סימן ע"ג דכך שיטתו בשותפות שלא יברך, דכיון שהמקור בתורה ממדין, ושם לא היה שום שותפות. הלכך באופן שזה לא בעלות בלעדית אין מקור ממדין, ולמעשה זה דעת יחיד ולא חיישינן. וכנראה שזה טעם הנוהגין לברך על טבילת כלים בזמה"ז.

(ב) באופן שקונה כלי וכתוב עליו תוצרת הארץ, דנו הפוסקים האם לחשוש שרוב המפעלים הם לא בבעלות יהודי או לפחות חלק גוים, וכן מצד הפועלים שגם בבעלות יהודית העובדים הם גוים ויש צד שהולכים גם בתר הפועלים ולא

(א) מבואר בתורה לגבי מלחמת מדין שלקחו מהם כלים והטבילו אותם. ולהלכה כל סוגי המתכות, ובאגרות משה כתב דנירוסטה כמתכת הוי מצוה דאוריתא, ובירושלמי בע"ז פ"ה הט"ו ביאר את הסיבה. והטעמא דקרא דכמו שגוי מתגיר ע"י טבילה הוא עולה מטומאת הגוים, כך גם בכל כלי שהיה בטומאת גוים מטבילים כדי שישמשו את היהודי והוי כטבילת גירות. ובאמת דברוב עם ישראל בטבילת כל כלים מחויבים מברכים, אלא דכיון שמצוי בכל מפעל שיש בו מניות וזכויות גם לישראל וא"כ יש כאן שותפות. ובתשובות מנחת יצחק ח"ג סימן א' ועוד מקומות כתב יסוד גדול דבאופן שיש לישראל זכויות בחברה שיש לו דעה וכוח להביע דעה הוא נחשב שותף, ולכן הרבה פוסקים אומרים שבחשש זה של ספק ברכה לבטלה יטבול בלי ברכה, ובכ"ז מנהג ישראל כנ"ל כן לברך, והטעם דאמנם כלי של שותפות פטור מטבילה, בכ"ז כלי גוי שיהודי קנה אותו ודאי חייב בטבילה.

דוקא בתר הבעלים, כיון שאמן קונה בשבח כלי ומספק ראוי להטביל בלי ברכה. וכן להדיא בערוך השולחן בסימן קכ' אות מח' דרך שהיצירה היא ע"י פועל גוי זה מחייב מצד אומן קונה בשבח כלי שהוא יצר לעצמו כלי כדי לזכות בו משא"כ במפעלים הם לא מיצרים את עצם הכלי ולא יברך.

ובאגרות משה או"ח ה"ד סימן ג' כתב ג"כ סברא זו דהכל ע"י מכונות והיא בבעלות ישראל, וכתב דאם יש חלקי כלים מכל מיני מקומות של גוים וגם כשכתוב תוצרת הארץ היה מקום לומר שזה נחשב כלי גויים ובכ"ז אזלינן בתר רוב שהמציאות היא שכתוב תוצרת הארץ זה באמת עיקרו מא"י ובבעלות יהודית ולכן נהגו לא לטבול, וגם מי שמהדר, ודאי שיטבול בלי ברכה, ולגבי בעלות של מומר נחלקו הפוסקים האם זה נחשב כמו גוי. ובשבט הלוי ח"ו סימן רנ"ה כתב דבלכתחילה ראוי לחשוש וזה דבר מצוי גם בתוצרת הארץ, ולמעשה לא מצינו שחוששים לזה, וכנראה משום סברת החזו"א (ביו"ד בריש הלכות שחיטה) דיש להם שם של תינוק שנשבה, דאם היה יודע באמת היה

מכיר את בוראו. הלכך המנהג המרווח הוא לא להטביל תוצרת הארץ, ותוצרת חו"ל תמיד יטביל ורבים גם מברכים ולא חוששים לדברי השואל ומשיב כנ"ל, ובמקום ספק שהמקום נראה שהוא בבעלות של גוי שיש גם בעלות של יהודי או ששמע שמועה בלי עדות ואינו יכול לברר. כתב האגרות משה ביו"ד ח"ב ס"ה דמספק במתכת יטביל בלי ברכה ובזכויות דהוי דרבנן הוי ספיקא דרבנן לקולא.

ג) כשקונים כלי חשמל שחוששים להטבילם כדי שלא ינזקו מהני מלכתחילה לפרק בצורה כזו שסתם אדם שקונה את זה יפחד לפרק וע"י כך זה נחשב גמר כלי אצלו ופטור מלטבול. ובמקום שא"א לפרקו ויש עצה שלא ינזק כגון קומקום חשמלי שבאופן שייבש אותו כראוי הוא לא ינזק ראוי להטביל.

ד) כלי זכוכית הוי מדרבנן - וכלי פורצלן חרס וכדו' יש מח' האם פטור משום שהוא חרס ואין לו שם כלי. ועדיף להדר להטביל בלי ברכה, ויעוין בערוך השולחן סימן ק"כ. ובכלי שחלק ממנו מברזל וחלק חומר

שלא מחויב, כגון פלסטיק דהמנהג (ה) אדם שקונה לפסח תנור קטן הפשטות הוא וכך מבואר להקל שלא מטבילים.

ונחלקו האמוראים בגמ' בשבת באופן שיש חור בכלי וסתמו והוא מעמיד דבאופן שהכלי הוא חרס ובנקב מעמידו ע"י מתכת למעשה נראה ברמ"א דהעיקר הוא כמ"ד שהמעמיד הוא נותן שם לכלי וע"ש בט"ז והלכך כלי פלסטיק כגון קומקום חשמלי ויש לו מעמיד ע"י ברזל נוהגים להטביל בלי ברכה ובפרט לבני אשכנז דחוששים לרמ"א.

המ"ב בסימן שכ"ג כתב דבשבת כשלא הטביל, יכול לתת מתנה לגוי ושואל ממנו, דבאופן שמשמש בו לעולם זה הערמה, וגם בכה"ג שנצרך בשבת יעשה שאלה בגוי וילך להטבילו במוצש"ק כדי שזה לא יראה הערמה, ולכן עצה זו בכלים שחוששים להטבילים שלא יהרסו עדיף לא להשתמש בעיצה זו כשלא מטבילים לעולם אלא יפרק חלק מסוים כנ"ל שכל אדם לא היה רוצה לפרק חלק חשוב כזה גם על דעת להחזיר ולא מספיק בזה בחוטים אלא צריך בכלי עצמו. וכך התיקון שלו גורם שגמר הכלי נגמרה בבעלות ישראל, ובאופן שחלקי הכלי הם לקישוט בעלמא פטור.

והנה בש"כ מבואר ביו"ד בסימן ק"כ סקכ"ז דזה תמיד תלוי בשימוש של הבעלים ולא משנה מה הרוב, ולגבי התבניות אפי' ששמים נייר אפיה ועל גביו אופים אינו פוטר מטבילה דזה רק חציצה בעלמא ומניחים אותו כדי של ידבק ולכן זה לא פוטר מטבילה את התבנית.

וכן מבואר סברא זו במהרש"ם ח"ג ס"ב דגם באופן ששמים נייר אפיה או נייר כסף זה לא מבטל את שם הכלי והמאכל נחשב כמונח עליו.

(ו) באופן שיש לכלוך על הכלים לגבי הגעלת כלים ראוי להשתדל להוריד כמה שאפשר, ולגבי טבילה מבואר בתשובות הר צבי ועוד אחרונים דאפשר להטביל גם עם הידית ואפי' שפעמים יש שם שאריות של שומן כשקשה לו לנקותו וכדו' אין לחשוש

שהיה עשוי מקליפה של דלעת שיש לה בית קיבול ואחרי כמה פעמים זה מתרכך ויוצא מכלל שימוש ובוה כתב הרמב"ם דבאופן שזה מראש לא מחזיק רק כמה פעמים אין חיוב. ובאגרות משה סתם כדבריו, ונראה דבכלים מסוג זה כו"ע יודו דאין צריך להטביל וגם דברי המנח"י אירי בכלי שבעקרון יש בו יכולת לזמן ארוך משא"כ תבניות חד פעמים וכד' הם ודאי י'הרסו אחרי כמה פעמים. ובקבוקי יין וכדו' או בכלי שימורים בזה נראה דלכו"ע אם ישתמש בו שוב אפי' בשימוש פעמים צריך להטביל. והחילוק כנ"ל ביכולת השימוש של הכלי האם הוא יכול להחזיק הרבה דאז חייב.

ובסיכום - כלים שאי אפשר להשתמש בהם יותר מכמה פעמים אין חיוב להטביל, ולכן תבניות חד פעמיות שא"א להשתמש בהם שוב הרבה פעמים א"צ לטבלם. אבל כלים שיכולים להשתמש בהם פעמים רבות, ורק שבעליו מתכנן לזרוקם - המשתמש בו שוב צריך לטבלם.

(ח) דברים שע"ג הכלי כגון מדבקה צריך להורידה. ובאופן שמעונין שישאר כגון פירמה או ציור יפה על הכלי מבואר בשערי תשובה

כשמיעוט ואינו מקפיד, ודברים שהם ממש חציצה כגון מדבקה וכדו' כשמקפיד עליו, ודאי שצריך לדאוג להוריד קודם טבילה.

(ז) כלים חד פעמים פטורים מטבילה ומצוי כיום סירים חד פעמים, ובאמת דנידון זה שייך כל השנה בבקבוקי זכוכית שמשתמשים בהם אח"כ או קופסאות שימורים שמשמרים אותם לזמן. וכשמעינים בסוגיא זו לכאורה נראה שבכה"ג יש צורך להטביל, ומקור לזה הוא מדברי הרמב"ם דכתב בהל' טומאת כלים - כמדומה - פ"ה ה"ז לגבי קרן שהשתמשו לשתיית תינוק דאם משתמשים פעם אחת אין צריך להטביל ובאופן שמשתמשים כמה פעמים צריך להטביל, וכתב שם דאפי' שימוש פעם אחת נוספת מחייב בטבילה.

ובמנחת יצחק ח"ה אות ל"א רצה להוכיח מכאן דכל כלי שמשתמש בו אפי' פעם אחת נוספת חייב טבילה, ובאגרות משה לא הסכים עמו, אלא דלמעין נראה שאין בזה מח' כלל. דהרמב"ם בהלכות טומאת כלים במקום נוסף בפ"ט ה"א בהל' טומאת כלים דבזמנם היו שואבים מים עם כלי

ועוד פוסקים דבכה"ג אין צריך להוריד כדי להטביל כיון שהוא לא מקפיד ול"ה חציצה. והקובע הוא לפי האדם עצמו לא לפי רוב העולם.

(ט) כלי שיש בו חוט חשמל והכלי חייב בטבילה הדין הוא דהחוט שמחובר ממש לכלי חשמל הוא חלק מהכלי ופשטות זה סוגיא בחולין עג. וביו"ד סימן ר"ב בסוף הסימן דהמציאות היתה שהיה כלי ומחברים לו חתיכת עץ וכדו' וחותכים לפי הגודל הנצרך שיהיה ידיה מתאימה ומבואר שם דאם הידיה ארוכה ולא כולה מיעודת לשימוש דעתיד לחותכה ממילא אין חיוב על כל האורך של הידיה, ויעוין שם ורק החלק שנצרך כידיה להשאר בכלי הוא חייב בטבילה וסברת הדבר מבואר ברש"י והרא"ש במקואות והובא בר"ן שם בחולין דכיון שעומד ליקצץ כקצוץ דמי וממילא הוא כשתי כלים ומקור החיבור הוא כמו בית הסתרים ופטור מטבילה ותוס' בחולין ביאר דחלק מהידיה ממש מחוברות והשאר זה תלושות ויעוין בסוגיא שם.

ומוציא מזה האגרות משה ביו"ד ח"א סימן נ"ז דחוט חשמל ארוך למרות שהוא לא עומד לקצוץ אלא

דכיון שזה שתי השתמשויות שונות וכלי שחלקו לתשמיש אחד וחלקו לתשמיש אחר הוא כב' כלים נפרדים והלכך אין חיוב טבילה בסתם חוט חשמל כיון שהוא לא חלק מהכלי, ובערי מקלט מצינו כך להדיא ששתי חצאים לא צריך להטביל כיון שזה נחשב כלי אחר ובאמת דר' משה זצ"ל חידש יותר שגם באותו כלי אם חלק הוא הבית קיבול וחלק אין צריך למים להגיע כגון שולים וכד' אין צורך להטביל רק את החלק שהוא כלי קיבול, ובאמת דבשם הגרשו"א זצ"ל חידש דאם צריך לפרק את הכלי כדי להטבילו לא מועיל לנתק את החוט כיון שהוא נקרא כלי אחר וזה לא מועיל לכלי עצמו וצריך לפרק חתיכה מהכלי עצמו ובשם ר' ישראל יעקב פישר זצ"ל דכל החילוקים האלו זה לגבי טומאה וטהרה אבל לגבי טבילת כלים ודאי זה נחשב כלי אחד ולא הסכים עם האגרות משה. ולמעשה יוצא שזה מח' הפוסקים האם צריך להטביל את החוט.

(י) בכלי שמשמש בו יותר פעמים וחיוב להטביל כגון בקבוק זכוכית צריך להקפיד שלא יהיה חציצה וכלשון רש"י בנביא שופטים

צלוחית בקבוק היינו שהמים בתחילה מלא בבועות וכשמכניס את המים זה עושה קולות דומות לקול של בוק בוק וזה המקור ללשון בקבוק הלכך בשעת הטבילה צריך להקפיד שלא יהיה בועות דאז יש כאן חציצה על ידי האוויר למי הטבילה וצריך לחכות שכל האויר יצא מהבקבוק והסימן לזה שכבר לא שומעים את הקולות של יציאת האויר וכדאי למלא את מים מתחילה ואז להכניס בתוך המקוה וכך זה מתחבר ע"י השקה ובודאי עולה לו טבילה.

(יא) אדם שהוא אנוס ואין לו אפשרות להטביל כגון בשבת וגדו' במ"ב בסימן שכ"ג מבואר דלא

סומכים על זה ולא ישתה ולא יטביל בשבת ומזה יוצא שאדם שנמצא אצל אחר שאין לו אפשרות להטביל או במלון שהוא לא יודע האם זה טבול יש שסמכו על סברת אונס שהבעלים לא יסכים לו לצאת ולהטביל ולפי דברי המ"ב לכאורה אין על מה לסמוך ובפרט שזה לא נחשב אונס ובכלים שהם לא אישיים כגון הקנקן או קערה מרכזית אפי' שיש בתוכה אוכל או שתיה יותר הקילו ובכוס עצמה או בסכו"ם אין ראוי להקל כלל ותמיד כדאי לבקש כלים חד פעמים ולהשתדל בלי לפגוע.

יא

"הכשרת תנורים ותבניות וכדומה"

ובאמת דתבניות שהחמץ ממש עליו ודאי שצריך להחמיר ואלו שרגילים להקל בתנור עצמו יש יותר מקום להקל ולסמוך להכשירו ע"י כבולעו כך פולטו ובפרט שיש היום תנורים שמגיעים לחום עצום כמו אש וגם בזה הרבה פוסקים לא הסכימו לסמוך דלדל דלת התנור ועוד מקומות זה לא אותה דרגת חום והלכך בזה חוששים שאינו מוכשר בכה"ג, ומי שאין לו לפסח עדיף במקום תנור פלטה של שבת כשיכול כיון שהאש לא בעין, ויש מתירים גם בזה ע"י בולעו כך פולטו וליבון יכול להרסו, לכן בשעת הצורך הדרך היא לנקות עם חומר שהורס לגמרי אקונומיקה וכד' ואח"כ לשפוך מים רותחים ועדיף לכסות אח"כ בפסח וכמובן שכל זה בשעת הצורך ומי שירא שמים דואג לפלטה מיוחדת לפסח.

(ב) בתוך הכיור גם מצוי כל השנה שנשפך מים ומאכלים רותחים ובפסח שיש סירים רותחים ומאכלים רותחים יכול להיות בעי' של בליעות ופליטות, וכן הברז והידיות

(א) יש לדון בדבר שתשמישו באש ובזה יש דין להבעירו באש כדי להכשירו, האם גם בזה אומרים כבולעו כן פולטו והנ"מ במקום שזה לא מגיע לחום כמו אש כגון תנור האם סגי בזה להדליק את התנור בחום במקסימום וכך זה יפלוט את החום וכן בתבנית שהיה בחום מקסימום לכאורה מספיק להדליק במקסימום חום וזה יתיר להשתמש בזה בפסח ע"י כך בתנור ובתבניות, ולמעשה רוב הפוסקים לא לומדים כך אלא דאש זה דין מיוחד שהוא נכנס ומכלה ורק ע"י אש זה נפלט ולפי גדר זה האש אין לה את הכוח להוציא אלא היא נכנסת ומכלה את הבליעות שבפנים. וברגע שזה פחות מחום האש זה לא נכנס בפנים ומכלה את הבליעות כמו האש עצמה וא"כ גם אם ידליק את התנור בחום אין בזה כבולעו כך פולטו דאין לחום המקסימלי של התנור כבולעו כך פולטו ולכן אף אחד לא מיקל בתבניות וכן בתנור כל היראי שמים דואגים לתנור ולתבניות מיוחדות לפסח משום חשש זה.

במשך השנה נשפך עליהם מים רותחים בכל מיני מצבים ע"י עירוי מכלי ראשון וכגון כששופכים מים רותחים מהאטריות, ולכן בפסח צריך לדאוג לנקות היטב קודם ובנוסף שיהיה מכוסה בפסח, וכן כיור פלסטיק הוא מעלה גדולה כדי שהסירים הרותחים לא יהיו סמוכים ממש לכיור והמים שישפכו בפסח גם רותחים לא יגעו ממש בסמוך בחור הקבוע של כל השנה אלא דרך הכיור פלסטיק, וצריך להקפיד לשים רשת בתוך הכיור פלסטיק דבלי זה מצוי שמאוד מהר יהיה סתימה ואז עולה מים חמים מבפנים על כלים בפסח ובפסח מחמירים גם בכלי שני (בסימן תמ"ז במ"ב ס"ק כ"ה), ולכן צריך להקפיד שיהיה רשת ברזל שתעצור שלא תהיה סתימה. ויש שהחמירו מחמת כל חששות אלו להשתמש רק

בפושרים לצאת ידי כל הבעיות ואין חיוב בזה. ומי שאין לו יכול לסמוך על נקיון יסודי של הכיורים עם שפיכה של מים רותחים ולסמוך על הדין של בולעו כך פולטו אלא שכור דינו חמור כיון שהוא חרס ובשעת הדחק ינקה וישפוך רותחין וגם יחכה מעת לעת ויוכל להשתמש בפסח. ובמ"ב בסימן תמ"ד ס"ק ד' ובשער הציון שם כתב דלא ישפוך דברים מהסיר של פסח ע"ג כלים של חמץ ולא חילק שם כלל אם זה בן יומו או לא משמע שמקומקום של פסח לא ישפוך על שיש של חמץ ולכן בזמן שמכשיר את השיש והכיורים יעשה עם קומקום של כל השנה נקי ולא עם של פסח. וכמובן ראוי להדר כפי שנוהגים הבני תורה להניח כיור מיוחד לפסח.

יב

"בענין הכשרת המטבח לפסח" ובדיני בליעת חמץ

שמה ששימושו ע"י אש צריך לפולטו ע"י האש דמה ששימושו באש צריך לפולטו ע"י אש ומה שברותחין ברותחין בצונן בצונן, וכגון הגביע לקידוש בדרך כלל זה לצונן אלא שפעמים נוגע בזה דבר רותח או שמצוי שמניחים את הגביע בתוך הכיור עם כל החמץ בעין ומשתמשים במים חמים ומבואר ביו"ד בסימן ס"ב ס"ז דיש חשש בכלי ראשון שכשיוצא מים חמים מהברז עד הדוד למעלה הרי זה מים רותחין והכלי ראשון הזה היינו הדוד נוגע בחמץ גמור שבכיור וזה נוגע בגביע וכך דעת המהרש"ל והט"ז ביו"ד צ"ה ס"ג דגם בזה יש בליעה ויש לדון האם באמת צריך לחשוש שזה קורה, ומצינו דנחלקו בזה השו"ע והרמ"א בסימן תנ"א ס"ו דהשו"ע מכריע לפי רוב תשמישין ולכן זה לא שיק בגביע וכד' כלל וברמ"א מבואר דגם על צד מיעוט צריך לחשוש.

(ב) כיום מצוי בכל מיני סוגים נידון זה, כגון בגביע דגם אי נימא לא לחשוש לרתיחה דמעולם לא משאירים בתוך הכיור בכ"ז יש צד שמשאירים את

(א) ענינים אלו בחמץ בכלים כיום פחות מצויים דמנהג העולם להשתמש בכלים מיוחדים לפסח ובכ"ז ראוי לדעת ההלכות אלו. **בהכשרת המטבח** כל האיסור הוא בדברים שבעין ולגבי הבליעת חמץ שבתוך הכלים זה לא שיק ואין לו בזה חיוב ביעור ובדיקה, וכך מבואר בסימן תנ"א דצריך רק להוריד את הבעין מהכלים ולא מעבר לכך, ובחזו"א ידוע שהחמיר בזה ומרן הגריש"א זצ"ל כתב בזה מכתב שאין צורך להחמיר בזה. ובכ"ז באופן שיש בליעות ויכול להגיע למצב של נותן טעם בזה יכול להכשל באכילה בפסח וכך מבואר בגמ' בפסחים דף ל: דיש הידורים מיוחדים לפסח, וכך מבואר על רב אשי שהידר על כלים מיוחדים והמ"ב הביא כך לדינא, וודאי שראוי להדר בזה בכל הכלים לפסח ומי שאין לו בשום אופן, או בדברים שחייב להשתמש כגון: שולחנות שיש בליעה או שיש וכיורים וכד' ובזה צריך לדעת איך לנהוג מלכתחילה דהרי הכלל הוא

זה עם הלכלוך ויש הרבה גביעים עם חריצים וחורים ואפשר שפרורים רטובים וכד' נכנסו לחריצים. וכן מצוי בשפה למעלה שיש בו קפל שאולי נכנס שם פירור ושם לא יעזור גם הגעלה דמבואר ברמ"א דחריץ צריך ליבון קל וא"כ איכא בזה ב' חששות או שנגע חם בכלי ראשון או שיש חמץ בחריץ, ולכן עדיף להשתמש בכלי מיוחד לפסח או בכלי זכוכית, וכן מצוי ששותים דבר חריף חמץ גמור ודקה וכד' וזה בתוך הגביע ויש בזה בליעה ובעיקר שיש דיעות שחריף ששהה הרבה זמן עד מוצאי שבת שמנקים, ובליעה כזו מצריכה הגעלה ובכל חששות אלו כנ"ל עדיף שיהיה כלים מיוחדים לשתיית ד' כוסות ולקידוש או שיקח מזכוכית במקום שאין לו אפשרות לכלים מיוחדים לפסח.

ג) בשיניים תותבות יש הרבה נידונים בפוסקים וכן מי שיש לו סתימות שזה כלי ברזל וכשאוכל חם יש בזה בליעות. וכן זה מצוי בברזלים על השיניים ובוה הרבה פעמים ההגעלה הורסת את הפלטה.

ויעוין בהגדה של הגאון ר' משה שטרנבוך שליט"א דבשלמא בבשר וחלב אפשר להקל, אבל על

חמץ בפסח מדוע מקילים, ובכ"ז העולם מקילים בזה ויש מי שחששו יותר באוכל ממיקרוגל שהוא נשאר קר והוא מחמם את מה שבתוכו, והפוסקים נקטו שזה כלי ראשון ומה שבתוכו זה כלי ראשון והאוכל נוגע בשיניים ישר מכלי ראשון וזה יותר חמור מכלי שני מהתנור וכדו', ובאמת שהספרדים נוקטים כהמחבר שמסתכלים לפי רוב תשמישים ויש עוד סברא להקל לפי המחבר דמבואר ביו"ד סי' צ"ז ס"ה דדבר גוש מקילים, ולבני אשכנז יש כמה עצות: א. לא לאכול חמץ חם עשרים וארבע שעות לפני זמן ביעור ובעיקר ממיקרוגל. ב. לפני זמן הביעור כדאי לחמם כוס מים ולשטוף עם מים חמים כמה שניתן ויוצא ידי הדיעות שכבולעו כך פולטו זה הולך לפי דרגת החום שאכל ועדיף לחמם במיקרוגל כיון שאז המים חמים נחשבים כלי ראשון ומועיל להגעלה.

ד) ולגבי ניקוי השיש והשולחנות אם רוצה להשתמש בהם בפסח והמציאות היא שיגע בזה רותח בפסח יש הרבה פוסקים דסוברים שלא עוזר הגעלה על השיש ע"י שפיכת מים בעלמא. כיון שזה נחשב כלי ראשון ובשביל זה צריך הגעלה ע"י עירוי וזה

מאוד קשה, והעצה היא א. לשים פוליגל על השיש שהוא שתי שכבות של פלסטיק ואויר ביניהם וזה ודאי מוריד המון מהחום ויש מהדרים לשים עוד שכבה מתחת ואז לא צריך הגעלה ולא אבן מלובנת ואין חשש לשים כלים חמים בפסח וכן החרסינות מעל השיש

וסביב לתנור הקרמיקה צריך לצפות שמא יגע כלים רותחים בקרמיקה בפסח ושם סגי לכתחילה בנייר כסף עבה כיון שפחות מצוי שיגע שם רתיחה גמורה. ולמעשה גם על השיש אם שפך מים רותחים סגי מלכתחילה בנייר כסף עבה.

יג

"גדרי כלים בשימוש בפסח והגעלת כלים ישנים"

משתמשים במים רותחים, ויש לדון האם יש לחשוש אולי פתח מים רותחים וכדו' וזה כלי ראשון. ונחלקו בזה שו"ע, רמ"א סימן תנ"א ס"ו דלדעת השו"ע הולכים אחרי רוב התשמיש והרמ"א מחמיר בכ"ז, ובאמת דגם אם לא חוששים וגם מי שודאי לא משאיר בתוך הכיור יש כל מיני חריצים וכדו' ושם גם נשאר לפעמים חמץ ממש ובזה גם הגעלה לא יעזור דבזמן שיש חריץ צריך לעשות ליבון ולכן עדיף להחמיר לא להשתמש באותו גביע. וכן יש חשש ששותים בגביע וודקה, וכדו' שזה מי שעורים וברגע שנשאר קצת בגביע וזה שורה זמן מסוים שיש בזה בליעה ומחמת כל זה עדיף גביע מיוחד לפסח.

לגבי שניים תותבות וכדו' או פלטה דיש בה ברזל, האם צריך הגעלה או שצריך לחשוש שזה יהרס וכן מי שיש לו ברזלים על השיניים ויש בזה מקום להקל ובאמת ר' משה שטרנבוך ועוד פוסקים החמירו בזה מאוד ומצינו בפוסקים סברות להקל וראוי לנקות ולשטוף את הפה בחמץ כמה שיותר קודם הפסח.

בשו"ע בסימן תנ"א ס"א דבזמן שמנקים את הכלים לא באים להוציא את הבליעות אלא מורידים את החמץ בעין וסוגרים את הכלים ואין חשש מצד הבליעות והחזו"א יותר החמיר בזה.

ובאופן שחושש שיהיה מצב של נותן טעם מבואר בגמ' בפסחים דף ל: דיש הידור שיהיה כלים אחרים בפסח, ובמ"ב הזכיר את המעלה הזו וכך מהדרים הבני תורה.

ובאופן שרגיל להשתמש כל השנה בחמץ ראוי להדר לקחת כלים מיוחדים לפסח ובדברים שמשתמשים רק בצונן כגון גביע, לא צריך לחשוש אלא שיש חשש מצד המים הרותחים שיוורדים מהברז.

יש דיעות שזה כלי ראשון וכשהוא שוטף כלים דרך הברז לכלים של החמץ דזה נוגע בחמץ שבכיור ויחד עם זה נוגע בגביע ובכלים שמסביב וזה מכניס בליעות של חמץ בתוך הגביע, האם צריך לחשוש שזה קרה בכלים שבתוך הכיור דבדרך כלל לא

ענייני מצה

יד

"דיני הפרשת חלה במצות"

והדרך הנכונה היא דברגע שהמצות נוגעות בתוך כלי וממילא אפשר להפריש על כל הכמות, ויש לדון בכמה מצבים דמצות מכונה מצוי קילו בקרטון אחד ופחות מצוי שתיים וחצי קילו כמו פעם, ואותה הקופסא הבודדת נמצאת בדרך כלל בקופסא אחת גדולה. ובה פשוט שחייבים דבתחילה הבצק התחייב אפי' שאח"כ פעמים הוא נכנס לקופסא רק של קילו. ג. במצות יד מתחילה מצוי שזה לא היה כשיעור אלא דמצוי שבסוף זה נמצא בתוך קופסא של יותר משתי קילו, וביותר דכשהמצות יוצאות מהתנור ע"ג מרדה דהיינו מין רשת שזה מתקרר ושם יש כמות גדולה ע"ג הרשת ויש לדון האם זה מצטרף ע"ג הרשת ונחשב כלי אחד ובאמת דזה ספק בירושלמי והובא בש"ך ביו"ד בסימן ש"מ דבשולחן שאין לו מחיצות שעולות כלפי מעלה זה מצטרף רק למיחש בעלמא, ובאופן שיש מחיצות והמצות עולות כלפי

(א) דיני הפרשת חלה רבים הם ומה שנוגע למצות יש הבדלים בזה בין מצות יד למצות מכונה, וחשוב להדגיש שעיקר הלכות אלו נוגעים לגופי הכשרות ובכ"ז ראוי לידועם. וכן יש הבדל בין א"י לחו"ל, וכן יש לדון בליל פסח מי שאפה ונוכר שלא הפריש חלה וזה יכול לקרוא במצות מצוה. של ע"פ. ונבאר את עיקר הדינים בזה א. עיסה גדולה לגר"ח נאה מבערך קילו ושתי שלישי קמח חייבת בהפרשת חלה עם ברכה, ובאופן שיש שתיים ורבע קילו זה כבר שיעור גם לחזו"א, ויש שאומרים בשם הבן איש חי שרק משלוש קילו ויש מחמירים אצל הספרדים לא לברך בפחות משלוש קילו, ומספק כדאי להפריש לחומרא בלי ברכה כבר מקילו ומאתים גרם. ב. במצות מכונה מצוי יותר שעושים כשיעור בעיסה אחת, אבל במצות יד בדרך כלל עושים כמות קטנה יותר כדי שלא יחמיץ, וצריך לעשות צירוף סל,

לסמוך על זה אך לגבי הפרשת חלה ודאי שאפשר לסמוך מלכתחילה על דבריו ולקחת חתיכה קטנה כמו זית.

(ג) ובאופן שהבאנו לעיל שעשו צירוף יש דין שיהיה מן המוקף דהיינו שהכל יהיה לפניך, ויש מח' ראשונים בזה מה הסיבה, האם חז"ל חששו שאולי זה נאכל ולכן צריך שיהיה לפניו, או דהטעם שהכל יהיה סמוכים זל"ז הוא שצריך להיות כמו עיסה אחת גדולה ויש בזה סתירות ברש"י, עכ"פ יש דין לכתחילה שזה יהיה ביחד היינו בבית אחד כמו שכותב הרמב"ם וכן מבואר במ"ב תנ"ז (ז), בשו"ע בסימן קנ"ח ס"א ובביאור הלכה שם, דהכונה היא חדר אחד היינו שהמצות שהוא מפריש עליהם והחתיכה שלוקח שתהיה בתוך החדר וכמובן שזה אחרי שעשה צירוף סל יקפיד שהחתיכה שלוקח תהיה בתוך אותו חדר, ובמצות שזה בארגזים נפרדים וזה סגור כל אחד בפנ"ע בזה לגבי מן המוקף לא עוזר חדר אחד דזה רק עוזר בדבר פתוח משא"כ בקופסאות סגורות צריך להניח אחד ליד השני ויפתח כדי שיראה ואז זה נחשב מן המוקף, וכך כתב המ"ב בסימן תנ"ז ס"ק ז' דמוקף זה רק בקופסאות

מעלה מע"ג הקופסא ורק איתם יש שיעור דמה שבתוכו לבד הוא לא שיעור, בזה הביאור הלכה בסימן תנ"ז ס"א דכדי לצאת ידי ספק במצבים אלו לקחת כיסוי מלמעלה עם מגבת או סדין וכך זה מכוסה גם מלמעלה וגם מלמטה ובזה זה נחשב בהידור כלי אחד, וכן אפשר לעטוף את כל הכמות בסדין ואז זה מוקף לגמרי בסדין מכל הכיוונים וגם כן הוי צירוף סל.

(ב) ובעת נפרט את עצם מעשה ההפרשה כמה הכמות הנצרכת להפרשה, השו"ע ביו"ד בסימן שכ"ב כתב דסגי בכל שהוא, ובברכי יוסף כתב שכך מנהג הספרדים, ולנו בני אשכנז מובא ברמ"א בסוף הסימן בשם המהרי"ל דהנהגת רש"י להפריש כזית, וכך התקבל אצל הרבה בני אשכנז לעשות כזית, וכמובן אין ענין להדר אחד מכ"ד או אחד ממ"ח שזה סתם בל תשחית, ובמצות הרי המחיר הוא יקר מאוד ופעמים אפי' כזית קשה לאדם ההוצאה וכיון שכזית אין לו מקור בחז"ל אלא זה רק הנהגת רש"י לכן מספיק כזית קטן של ר' חיים וולאז'ין זצ"ל שמודדים לפי גודל של זיתים של ימינו ולגבי שיעור במצוות ודאי שלא

פתוחות ושיקפיד גם שהקופסאות יגעו זב"ז. ועוד נקודה צריך לשים לב שכל קופסא של קילו מחולקת לשתי שקיות כ"א של חצי קילו ולכאורה גם אחרי שפתח את הקרטונים הרי כל אחד בשקית נילון סגורה והרבה פוסקים הקילו בזה דהקרטון נקרא כלי גמור

והנילון זה רק עטיפה ואין ענין לפותחה ויש שהחמירו בזה והוי חומרא יתירה וכמובן שהלכות אלו באופן שיש הכשר מהודר שהופרש חלה הם בגדר הידור דודאי סמכינן על ההכשרים המהודרים שהופרש כדת וכדין וכל אחד יעשה כמנהג רבותיו.

טו

הסוגים הכשרים למצות ודין קטניות

מצד חביבות וא"כ צ"ב מדוע כתב דמי שקשה לו יחשוש וינסה לאכול גם בדוחק, למעשה נראה להלכה שאין לחשוש למי שמרגיש ויש לו חולי וכואב, וכן זקנים יכולים משאר המינים כוסמין וכדו' ולגבי שכולות שועל רש"י מביא מילה לתרגם את זה ושכולת שועל לפי התרגום שם זה קואקר של ימינו.

(ב) אשכנזי שהתחתן עם ספרדיה או תימניה שאוכלים קטניות ודאי ראוי שהיא תנהג כמוהו לא לאכול קטניות, ובמקרים שיש צורך כגון ילדים שרגילים לחלב וצריכים כל מיני סוגים שיש בהם קטניות יכולים לאכול מזה.

ובמ"ב להדיא דחולה שאין בו סכנה מותר קטניות ותינוק הרי הוא כחולה שאין בו סכנה ויותר מכך ודאי שמלכתחילה אפשר לתת קטניות וכך מבואר ברמ"א בהל' שבת שכל קטן הוא בגדר חולה וממילא מותר להם קטניות כשאין לו חלב אחר או מזון

(א) לאפית מצות כשרים כל חמשת מיני דגן, ויש לדון בהלכה לאנשים שרגישים לגלוטן וכדו' איזה היתרים אפשר למצוא להם, ובתשובות מנחת יצחק ח"ט סימן מ"ט חידש דכל עוד שאין חשש סכנה יאכלו בדוחק דוקא חמשת מיני דגן, וברמ"א בסימן תנ"ג סנ"א דהמנהג לקחת דוקא חיטים ולא מין אחר, וכך הביא בשם המהרי"ל ובירושלמי ג"כ בתחילת חלה ששעורים זה דמוי חטים ובזה אפשר להקל, וצ"ב דבמשנה בפסחים דף ל"ה מבואר להדיא כל חמשת מיני דגן, וביאר המ"ב בסימן תנ"ג ס"ב דהטעם הוא משום שחיטים יותר חביב ואנשים יותר אוהבים את זה, ומצד שני המנחת יצחק הביא בשם הגהות מהרש"ם, שצריך דוקא חיטין כיון שאנו לא בקיאים כמה זמן לוקח החימוץ בשאר המינים וחיטים יודעים שזה ח"י רגעים ובשאר המינים אין לנו את הידיעה מספק, ובדעת תורה למהרש"ם הביא את השיטה הזאת ודחה אותה והביא את שיטת המ"ב

שהוא אוהב וכדו'. ובתשובות המהר"ם שיק כתב להדר שיהיה כלים נפרדים.

ג) באופן שנפל קטניות בתוך האוכל של פסח או שהתבשל יחד עם המרק שזה מקבל ממש את דין התבשיל יותר מנותן טעם כיון שזה בעין ולכן ראוי לא לאכול מרק כזה שנפל בו אורז וכדו' ולמעשה כשזה ניכר מורגש בטעם או במראה לא יאכל, ובשו"ע הרב נראה כך שהחומרא הוא לא רק לא לאכול קטניות ממש אלא גם כשמורגש בטעם בלבד, וכן בערוך השולחן סימן תנ"ג אות ו' דכל ההיתר שזה לא מורגש כגון כמה פירורים קטנים בתבשיל גדול.

ובמשנה ברורה בסימן תנ"ג סק"ט נראה לא כך דכתב שצריך להוציא את אותם גרגרים של קטניות וברגע שהוציא לא חיישינן כלל לנותן טעם והכריע המ"ב דאם יש רוב היתר שרי ואם זה רוב איסור זה נקרא כולה קטניות ורואים שאם זה רוב היתר אפי' שכמעט חצי זה קטניות לא חיישינן דאמרין רובו ככולו וא"כ למעשה כשמיישהו הביא לו תבשיל עם קטניות כגון במרק ויכולים להפגע במשפחה

בפרט כשזה חמותו וכדו' שרק נוהגת, יבקש להוציא את הקטניות ויכול לאכול את המרק הצלול בלי לחשוב לנותן טעם ולא לפגוע באחר יותר חשוב.

והעידו שבחוה"מ פסח מרן הגר"ח זצ"ל שאל את מרן הגריש"א זצ"ל דמבואר ברמ"א בסימן תנ"ג דלא צריך למכור את הקטניות האם יש ענין להדר למוכרם? והרב אלישיב זצ"ל ענה שאין שום ענין להחמיר בזה ולמוכרם. וכמובן זה בקטניות שאין חשש חימוץ.

וכדאי להביא מעשה שסיפר ר' משה שטרנבוך זצ"ל מהחזו"א שהגיע אליו מקרה של בני זוג שהאשה היתה מבית חסידי והיה קשה לה מאוד לאכול קנידלעך והסכימה להכין לבעלה והיא העדיפה לא לאכול ובאו לחזו"א שהוא מכריח אותה לאכול כיון שכך הוא נוהג, והכריע החזו"א שאמנם יש בזה מחל' האם בעל יכול לכפות את אשתו לנהוג כמוהו גם לעצמה, אבל מה שברור שגם למתירים אין לו דין אדם וע"י שזעזע אותו הוא הפסיק להתעקש בזה וצריך להיות בחכמה בכל עניינים אלו.

טז

"סוגי המצות וההידורים בהם"

(א) קודם הענין של סדר אפית המצות יש להביא כמה פרטים באלו שרגישים כחולי ציליאק וכד', וזה ודאי שמי שיכול לאכול מצה מחיטים כנהוג צריך להדר בלילה הראשון דוקא מחיטים ולמי שרגיש בכל מיני מצבים יכול לקחת מצה משבולת שועל או מכוסמין, ואמנם במג"א הביא דעת יחיד שדוקא חיטים משום שחיטים יותר קשה להם להחמיץ ושאר המינים אין לנו ידיעה ודאית מה עושה להם החימוץ ובחיטים יודעים שזה ח"י רגעים והרי זה הכי מהודר וכך רואים כמהרש"ם שעדיף לא לקחת שום סוג חוץ מחיטים. אמנם המ"ב בסימן תנ"ג. בתחילה דילג על דעת המג"א בזה וכתב שהסיבה להעדיף חיטים מצד הידור בחשיבות ובטעם ורואים שהמ"ב לא חשש כלל לענין של החימוץ ולכן ודאי שאפשר לסמוך באופן שרגיש ויכול לקחת משאר המיני דגן, ובכ"ז כל מי שיכול לאכול אין סיבה שלא יקנו ויטרחו דוקא מחיטים.

(ב) סוג נוסף שנמכר הוא נטול גלוטן ויש מפוסקי זמנינו שמתנגדים לזה דברגע שזה נטול גלוטן זה לא יכול להחמיץ וממילא יש חסרון בשם פת שבזה, וכמבואר במסכת חלה בירושלמי בדף הראשון דדבר שלא יכול להחמיץ אין לו שם של מצה ועדיף לא לקחתם.

(ג) אשכנזי שיקח מצות של ספרדים זה שנוי במח' בסוגיא בפסחים ובביצה האם העובי הוא עד טפח, דעת מרן הב"י עד טפח, ודעת בני אשכנז שצריך דק, ויש בזה מח' ראשונים האם פוסקים כמסקנת הסוגיא שם טפח או שצריך דק מאוד ולכן אשכנזי שיקח את זה גם אם זה לא חשש חמץ אין זה מנהג אבותינו ולליל הסדר לא ראוי לאכול מזה. וביותר שיותר מצוי בזה חוטים שנמשכים וכד' ורק מי שמתמצא בזה יודע בברור וכמובן שעם הכשר טוב אין חשש חימוץ אלא שבכ"ז עדיף לא לאכול והנ"מ גם שבני אשכנז יכולים לאכול עד ערב פסח מצות ספרדיות דאצלינו זה לא

ודאי שהקצירה היתה לשמה ולכן זה הידור שראוי לכל מי שיכול להדרו ובאופן שהוא מחוסר ממון כשזה מאוד קשה לו ודאי שיכול לקנות ריחים של מכונה.

(ח) בענין מים שלנו לרש"י הענין הוא דכיון שבזמן שאיבתם זה יכול להיות חס. ולכן צריך לחכות י"ב שעות שיצטנן. והרא"ש ועוד ראשונים הביאו בשם היראים דבלילה המים חמים וביום המים קרים ולכן צריך להשאיר אותם עד הבוקר.

ויוצא נ"מ דלרש"י מספיק שיחכה י"ב שעות משא"כ לפי היראים צריך שיעבור לילה ואין בזה ענין של י"ב שעות אלא צריך לקחת את זה בזמן של בין שקיעה לצאת הכוכבים דזה זמן מתאים שהוא לא יום ולא לילה ולשיטתו אם לקח בזמן אחר נחלקו בזה הפוסקים בדעת היראים וכך הביא המ"ב בתנ"ה סקכ"ט ולא הכריע בזה ולכן לכתחילה ודאי שלא יקח אלא יהדר להוציא את המים כמו שיטת היראים ויוצא דוקא בבין השמשות קודם צאת הכוכבים במקום הפסד מרובה אם הוציאו ולא ידעו אפשר לסמוך על זה בדיעבד והפסד מרובה

נחשב מצה. ובע"פ ממש שזה איסור לא יאכל.

(ד) אדם שיש לו בעיות רפואיות לגבי השיעורים במצה והיין לא יחליט לעולם לפי הרגשת ליבו דרבו בזה הסיפורים והסכנות ותמיד הדרך היא רק ע"י שאלת רופא

(ה) המהר"ל מגדיר שיש שתי מצוות בליל הסדר א. לאכול לחם עוני ב. בערב תאכלו מצות וזה שתי דינים שונים והמצוה של מצה שייך גם במצה עשירה אבל לחם עוני זה לא נחשב וכך רואים במנחות שגם מצה עשירה כשיש שמן זית זה נחשב מצה ולכן מצה עשירה בליל הסדר דאמנם זה נחשב מצה בכ"ז זה לא נחשב לחם עוני וכנ"ל לגבי מצה של ספרדים לבני אשכנז.

(ו) בענין החומרא שהבוצע אוכל שתי כזיתים נראה שאם אוכל שיעור כזית גדול שיעור חזו"א זה כבר נחשב שתי כזיתים קטנים ובאגרות משה פסק שסגי בזה ואין צריך ב' כזית בשיעור חזו"א.

(ז) מצות שהם ריחים של יד הביא הביאור הלכה פרי מגדים שלכתחילה צריך קצירת יד דאז יודעים

זהירות יתירה. והרבה מעידים שהיו מכשולות בזה יותר מאשר באפיה המוקדמת.

(י) במצה יש ענין לכם משלכם לגבי הכזית של החובה ומבואר בשפ"א בסוכה דף לה. שבאופן שמתארחים אצל ההורים והסבא וכד' ומצוי שלא עושים קנין והשפ"א כותב שהוא לא מוצא סיבה איך מקילים בזה, ובריטב"א הובא בביאור הלכה בסו"ס תנ"ד דבזמן שהוא מכנים לפיו ולועס לפני הבליעה הוא יוצא ידי חובה וקונה בזמן זה, וכן מצינו בראשונים שעצם זה שקיבל אוכל מבעה"ב זה נחשב קנין גם אם לא עשה מעשה קנין, והמקור לזה ברמ"א באבן העזר סימן כ"ח סי"ז דנחלקו שם הרמ"א והט"ז במי שהיה בסעודת נשואין ולקח אוכל וקידש אשה האם היא מקודשת ובלי לעשות קנין זה נחשב שלו ולמעשה יש כאן ספיקא דדינא בסברא זו ולכן יש כאן עוד סיבה להקל, וכמובן שמי שיכול לבקש רשות מבעה"ב בע"פ ויעשה קנין כראוי. ואדם שקנה את המצה גם בצ"ק דחוי כלפי זה ודאי שזה נחשב שוה כסף וזה נחשב לכם.

נמדד כל אחד לגופו ולא לפי מה שרוב העולם כמו שמצינו בטרפיות ובשם הגאון ר' ישראל יעקב פישר זצ"ל שאברך בימינו אפי' ביצה אחת נידון במקום ספק כהפסד מרובה.

שיטת המהר"ם חלאה בדף מב. דאם זה יתחמם וקירר אותו אח"כ במקרה וכדו' לא מהני אלא צריך קידור טבעי למים ולא לסמוך בצורה אחרת. **ובשו"ע** פסק שאפשר גם קודם בין השמשות וכן הרמ"א בדרכי משה וכן ברמ"א בתמ"ה דהכונה היא סמוך ממש לשקיעה ובוה יוצאים ג"כ דעת היראים.

(ט) לגבי המנהג של מצות מצוה לאפות בע"פ אחרי חצות מצוי הרבה שמחמת הלחץ והמהירות אין מספיק השגחה ופעמים חתיכת בצק ששהתה כמה דקות נדבקת לעיסה של המצה ויש בזה הרבה מכשולים ומי שנוהג כך מאבותיו צריך זהירות יתירה ומי שלא עדיף שלא יעשה והעיד הרה"ג ר' בן ציון אבא שאול זצ"ל דבעבר עשו ממש אחד אחד ובמהירות עצומה הצליחו להגיע אחד אחד לתנור וברגע שעושים כמות בשעת לחץ חששו יותר וצריך

יז

דיני אפית מצות

נשרף יפה זה סימן שזה ודאי אפוי. משא"כ החוק יעקב דיבר על מצות עבות יותר כמו המצות של התימנים שהם רכות ועבות ובזה צריך להחמיר שרואים שזה אפוי משתי צדדים דהם הרי פוסקים כמו הרמב"ם עד טפח ולדידן כמו הריטב"א שהעובי הוא הרבה פחות מטפח. ואצל התימנים מעבר לקרמו פניה כדאי לבדוק אם לא נמשך חוט וכד' גם ביד מחשש מכשול.

(ב) החזו"א בק"כ אות י"ז כתב דמצות שלנו שהיא דקה ושטחה גדול ומשליכים אותה מהמרדה כשהיא חמה ואפי' שזרק זה נשאר כצורתו עגול ויפה ולא נדבק זה סימן מובהק שזה אפוי כמו שצריך דאם זה היה עיסה זה היה מתקפל ומתכוץ. ולשיטתו לא צריך להחזיק את המצה ולהסתכל מכל הצדדים. וסגי בפעולה של הזריקה מהמרדה שזה קשה ונשאר כצורתו ויבדוק שלא נשבר ולא התקפל. וזה בחזקת שכולו אפוי כמו שצריך ואין חיוב להסתכל בעיניו ובכ"ז עם ישראל

(א) מצה שלא נאפתה כל צרכה דהיינו שיש בה חוטין כמו עיסה הדין הוא דא"א לאכול מזה בליל הסדר ובמהר"ל ועוד ראשונים דלאו דוקא לליל הסדר אלא כל הפסח ראוי להחמיר ולא לאכול מזה בפסח וגם במקום ספק עדיף לא לאכול.

וכן יש סימן נוסף למצה שנקרמו פניה, ובחוק יעקב מגדיר בסימן תקס"א שבאופן שנאפה היטב בשתי הצדדים זה מהודר וצריך את שתי הצדדים שיהיו אפויים כמו שצריך וברגע שצד אחד לא אפוי כמו שצריך לא יאכל וכן אפשר במראה עין לראות האם נראה כאן צורה של מצה והגר"נ קרליץ זצ"ל הגדיר בזה שרואים מראה מבריק מסוים זה מראה של עיסה ובשעה"צ בס"ק כ"ג נראה דלא כהחוק יעקב וסבר דמספיק או למעלה או למטה ואין צריך שני צדדים ובאחרונים הקדמונים יותר הצריכו מב' צדדים וביארו דכונת השעה"צ שלא צריך ב' צדדים מדובר במצות דקות שלנו ובזה אם צד אחד

קדושים ובודקים את המצות משני צידיהם ויש טעם בהידור זה לחשוש לדעות הנ"ל שמחמירות.

ומצוי ושכיח הענין של כפולות ונפוחות והענין הוא דיש הלכה שאם שתי מצות בתוך התנור נוגעים אחת בשני חוששים לחימוץ כיון שאפשר שלא נכנסה האש בין שתי המצות, וכדי שלא יחמיץ צריך שיאפה מיד ובאופן שנוגעים חוששים שלא נאפה מיד וחישינן שהעיסות האלו באותו מקום שנוגעים לא נאפו וחישינן לחימוץ ובמקום שמוצאים כפולות דהיינו שתי חלקים דבוקים צריך לשבור את זה ולהוריד עוד חתיכה מסביב לפי החזו"א כמלוא אגודל כשתים וחצי ס"מ ולר' חיים נאה שתי ס"מ וראוי להחמיר בזה כמו החזו"א.

ג) וכן צריך לשים לב דבחדר של התנור כשמגיעים עם הבצק כשכבר מוכן ע"ג המקל לכוון התנור ומגלגל ושטח ע"ג תחתית התנור, והקשה בזה החזו"א דהרי כשהוא מכניס לתנור המקל באמצע ועיסה נופלת מכאן ומכאן ובזמן הכניסה היה רגע שהעיסה נוגעת אחת בשניה ולא התעסק בזה ויש כאן נגיעה בלי התנור

ומוכיח מכאן החזו"א שנגיעה לזמן מועט מאוד לא חישינן לחימוץ.

ד) ובכ"ז מצוי יותר לחשוש דבזמן שלוקח את המצות ובודק ויש כפולות גמורות שצריך להוריד את החתיכות האלו וסביבם, ויש לדון האם זה חמץ גמור והפרורים של זה נחשבים חמץ וחישינן שלא יפול פרורים מזה לתוך המצות הכשירות וכן כשנשאר על השולחן ואח"כ נדבק למצות שבאים אח"כ, ומצינו בזה מציאה גדולה בארחות רבינו דמרן הסטיפלר זצ"ל השתמש בכפולות להפרשת חלה על שאר המצות ואם הוא היה סובר שזה חמץ ודאי שלא מועיל מזה הפרשת חלה על המצה דזה שתי סוגים ורואים שהסטיפלר סבר שכיון שזה רק חומרא זה ודאי לא נחשב חמץ אלא דבכ"ז יש לדון מה בדיוק נחשב כפולות ומה נחשב נפוחות כדי להחמיר.

ובאמת דיש ד' סוגים של כפולות א. דבתוך המצה העיסה התקפלה ויש בועה כזו של אור ב. שבקושי נוגע וזה יותר מאויר ג. נושך שזה התחבר בשתי הצדדים ונראה כביכול שנושכים זה מזה ד. שהתכוץ יחד ממש, ובאופן הראשון כשיש קצת אור באמצע דעת

ולוחצים הוא מתקפל על עצמו וכשלוחצים זה גורם למין פס כזה. והעולם נהגו להקל בזה למרות שהחזו"א נהג להחמיר בזה לעצמו ולא התקבל כך דסו"ס זה אחד ממש, ואין להחמיר בזה.

בעשית החורים צריך לשים לב לא לעשות בגסות ובחזקה דאז

נקרע חלק מהמצה ויוצא הרבה פעמים שמתוך החורים יוצא חתיכת מצה וכיון שזה פחות מגודל של חיטה ושעורה המקום הקטן הזה אין להחמיר בזה, ובכ"ז עדיף לעשות את החורים בעדינות, וראוי לשים לב לזה היטב בעלי המאפיה וראשי החבורות כיון שזה יכול להיות חשש גזל שמקפידים גם בחומרא בפסח, ובפרט שדעת האנשים שמשלמים יקר ובמה ששייך להתבונן יש טעם להחמיר, וחלק שרוף כל עוד שהוא ראוי לאכילה אפשר למכרו.

נפוחות היינו בלונים כאלו עם אויר וכדי לאסור יש ג' תנאים א. דכל

הבלון גם העליון וגם התחתון זה מצה ופעמים מצוי שהחלק העליון הוא כמו אפר וזה מראה שהאש הלכה כמו שצריך ב. כל האיסור שזה גודל כמו

המ"ב שאם רואים שזה אפוי עצם האויר אין לחשוש וזה מצוי המון במצות שלנו, ובמקום ספק היינו שאותה נפיחות הוא מסתכל ורואה שזה קצת מבריק בזה יש חשש שזה לא אפוי כמו שצריך, בזה צריך להוריד עם שתי ס"מ מסביב, ובאופן שזה נראה מראה רגיל למרות שיש נפיחות עם אויר אין לחשוש.

ובמ"ב בסימן תפ"א סכ"ה מבואר שגם בספק אם זה מבריק או לא מספיק אפוי שיווריד וכן באופן שנוגע או טיפה נושך ודאי שצריך להוריד, ובאופן שהשתמשו במרדה ונתפס שתי חצאים ורואים שזה שתי חצאים הביאור הלכה בסוף סימן תס"א כתב בשם החמדת משה דיש צד שזה נהיה ממש אחד וזה אפוי טוב והביאור הלכה מסתפק בזה דסו"ס זה שנים שהתחברו.

והחזו"א כתב שאפי' שהביאור הלכה נשאר בצ"ע אין להקל בזה, ובאופן שזה ממש כמו אחד ובתוכו יש כפלים מקובצים אם זה במראה נראה אחד לא צריך לחשוש.

ויש עוד מצב שבתוך הרידוד יש מקומות שיש יותר עובי ויש יותר דק והמציאות הוא שכשזה עבה

החלק העבה של האגודל דהיינו קרוב
 לשתיים וחצי ס"מ וזה פחות מצוי כזה
 גודל והסטיפלר חידש שלא רק האורך
 והרוחב אלא גם הגובה וזה ממש לא
 מצוי ג. כדי לאסור צריך בועה בתוך
 בועה ומבאר הערוך השולחן דהיינו
 שהבועות שבתוך הבועה הגדולה זה
 נקרא נפוחות ובדרך כלל זה לא כך
 ובכלל באופן כללי נפוחות כמעט ולא
 מצוי בהם בע"י הלכתית.

הל' ליל הסדר

יח

"בענין לכם במצה"

נוקטים שברגע שקיבל לידיו זה כבר קנין וגם אם לא קנה מיד בלעיסה מבואר בביאור הלכה שזה קנין גמור והשינוי עצמו הוא הקנין, כמו שמצינו בתוספות בקידושין ט"ז: שאמה עבריה בשינוי הגוף קונה מיד בלי לכון למעשה קנין. ומצד יום טוב אין חשש של קנין, דלצורך יום טוב מותר.

וצריך להוסיף דכל הנ"ל זה בהורים שזה ודאי שדעתם כשמזמינים וכן כשמישהו הזמין אדם דעתו שיצא ידי חובה.

ובאפית מצות של חבורה יכול להיות מכשול שאם עוד לא שילם או שנתן צ"ק דחוי הוא עוד לא קנה ודעתו של בעל המאפיה שלא ישאר לו חובות, וראוי בכה"ג לעשות קנין גמור ולבדוק שדעתו ודאי שזה קנוי גם אם עוד לא התבצע התשלום.

(א) אדם שהולך להתארח בליל הסדר השפת אמת כתב בסוכה דף ל"ה שכדאי לעשות קנין על המצה ולא מספיק שנותן רשות כדי שיהיה לכם משלכם, ובמציאות הרי בדרך כלל אף אחד לא נוהג כך, והטעם עפ"י דברי הרא"ש דברגע שהוא קיבל ויודע שרוצה לצאת ידי חובה דעתו כמו קנין ובמ"ב סי' תנ"ד ס"ק ט"ו כתב דאדם שמקבל מצה בשביל לאכול זה לא על מנת להחזיר הרי זה מוכח מהמעשה שהכונה להקנות בקנין גמור, ונחלקו הרמ"א והט"ז באבן העזר סי' כ"ח סט"ו דמתי שנותנים לאדם דבר מאכל כגון בחתונה ויגש ויקדש בזה אישה פליגי שם האם זה ניתן לו רק לאכול או שמהני גם לקדש בזה אשה.

(ב) וע"ע בנדרים דף לד: במחלוקת רש"י, רא"ש ור"ן שם בזה, מתי האורח זוכה במאכלו. ולמעשה

יט

בענין שתית יין לד' כוסות

אם זה לא מזיק אשרי חלקו, ובאופן שזה יפריע למצות הסיפור והגדת לבנך ישתה עם טעם יין קצת ויש על מי לסמוך.

(ב) נשים בשתית ארבעה כוסות מבואר בגמ' בכתובות דף סה. דגנאי הוא לאשה שבעלה לא נמצא וכשמתארחים אצל אחרים - גם כשבעלה שם, ובליל הסדר יתכן שגם בביתה אין גנאי לשתות יין, ואשה נשואה שרוצה להדר ביין היא ודאי מספיק לה טעם יין קצת, ולא צריכה להדר יותר.

(א) השותה יין חי ידי יין יצא ידי חירות לא יצא. ובהגדת "קול דודי" מהג"ר דוד פיינשטיין זצ"ל בשם אביו מרן הג"ר משה פיינשטיין זצ"ל, שלכן יש להדר ביין ולא מיין ענבים לד' כוסות. ויש שכתב בשם מרן הגריש"א זצ"ל שצריך להדר ברוב יין, והגאון ר' ישראל יעקב פיישר זצ"ל אמר שמספיק להרגיש טעם יין.

וכן מבואר ברעק"א השלם בהל' נדרים דבליל הסדר שותים יין ולא יין מגתו, ורואים שהוא גם חשש שצריך דוקא יין בשביל החירות. והמהדר רוב

כ

"צורת ההסיבה"

- (א) בזמן** חז"ל הדרך היתה שהיו שוכבים ע"ג מחצלאות והיו שמים את היד תחת הראש, ובשכיבה ממש היו אוכלים כשהראש מוטה קצת כלפי מעלה, וכך מבואר ברשב"ם ורש"י וכך נהגו העדה התימנית, וכידוע דרובא דרובא של העולם לא נוהגין כך עם מיטות ומחצלאות, ויש להגדיר מהי פעולת ההסיבה.
- ובאמת** דקשה להגדיר בזה דבר מדויק, ומה שנראה הכי מלכתחילה כדי שיהיה נוח ודרך חירות. והרבה טועים להניח כרית במשענת של הכסא בחצי השמאלי של הכסא ואז כשהאדם נשען הוא נשען על הגב וכן לא לטעות ולהשען על היד עצמה, אלא הדרך היותר טובה להניח כרית מצידו או על כסא מהצד וכן לנטות הצידה כשגופו מוטה לצד ולא על הגב ולא קדימה ובכך יוצאים ידי הסבה, וצריך שימת לב מיוחדת לזה, דמצוי ששמים את היד על החזה ואז הוא לא יוצא כיון שזה הסיבה לצד.
- (ב) ההסיבה** בשמאל והטעם, או בשביל שהימין יהיה פנוי לאכילה ולשאר הדברים ולפי"ז איטר צריך להשען על יד ימין כדי שהשמאל יהיה פנוי לשימושים, ובאמת דיש עוד סברא מפני הסכנה שהאוכל יכנס לושט, וכשנשען על צד ימין יש חשש סכנה שיכנס האוכל לקנה ולפי"ז פשוט דאין נ"מ בין ימני לאיטר וכך נוהגים, ובכל אופן בדיעבד איטר שעשה הפוך לא צריך להסב שוב, וימני שלא עשה כמו שצריך זה מעכב אפי' בדיעבד וצריך להסב עוד פעם.
- (ג) לגבי** האפיקומן הקשו המנחת יצחק ובאגרות משה דיש בזה סתירה בדברי המ"ב דמבואר מצד אחד שאם לא היסב יאכל שוב, ומצד שני הרי אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן ובמ"ב בסימן תע"ב כתב להסב שוב, ובסימן תע"ז נראה דאין חיוב שוב. ובאגרות משה ביאר דליכא סתירה דאם נטל מים אחרונים כבר לא יאכל שוב מספק, משא"כ אם עוד לא

נטל מים אחרונים יכול מספק לאכול שוב בהסיבה וזה נחשב המשך האפיקומן וכך יוצא יד חובה שמא לא היסב.

(ד) בחורים שהולכים לאכול אצל אדם גדול היינו שהוא מופלג בחכמה בדורו וזה היה מצוי אצל חסידים צריך להזהר לא להיסב בפניו, ואצל רבו אפי' שאינו מובהק מבואר בשו"ע שלא יסב ותרומת הדשן ברמ"א רמ"ב ס"ו דנשאל על מי שלמד זמן אחד גמ' ותוס' ומבואר שם שזה רבו דהרי הוא מתנהג אליו בכבוד ויש לזה

סמך בתוס' בברכות דף כ. דצריך להזהר בכבודו ולכן יש חיוב לכבדו, משא"כ לגבי הסיבה אין לו דין תלמיד בפשטות.

הבאנו לעיל דתלמיד אצל רבו שחייב לקום בכבודו, דנו בזה הפוסקים האם זה גם מונע ממנו להיסב בפניו, וכן מצינו בפוסקים שדנו דאפשר שזה רק בצורת ההסיבה של פעם שהיה ממש בשכיבה, משא"כ כיום שזה בישיבה כשהוא מוטה הצידה, וזה פחות חוסר כבוד משכיבה ולכן יבקש רשות מרבו ויסב בפניו.

כא

"בדיני מרור"

(א) הרבה נהגו לקחת חרין עם כל חריפותו, ובאמת דבגמ' בפסחים דף לא. נראה לא כך.

לעניין חסה מרומז בזה דחס רחמנא עליה ולכן למרות שזה פחות חריף מחרין יש עדיפות לקחת חסה, והעלים של החסה יותר חשוב, דמבואר במשנה דאם אכל את הקלח ג"כ יצא. משמע שלכתחילה זה העלים, והרבה טועים בזה, וכך הובא בשער הציון, ובשו"ע הרב כתב גדר, דמרור זה לא דין לאכול דוקא כשהוא מר מאוד, אלא מין כזה שבטבעו הוא יהפוך להיות מר לכן חסה זה סוג שנקרא מרור ויחד עם הרמז של חס רחמנא עליה הוא המהודר ביותר ויש מהדרים בשביל הרגשת המרור לשים בתוכו חרין.

(ב) החזו"א חולק על דברי המ"ב בזה, וסובר דבאופן שהעלים ממש מתוקים אין לזה שם של מרור אלא צריך חסה קצת זקנה שיש לה כבר מרירות, ובאמת דקודם הפסח מצוי

שהחסה פחות מרה והטעם דמלקטים אותם מוקדם משום רבוי הביקוש בשוק, ולכן כדי לצאת את דעת החזו"א לאכול גם מהקלח כדי להרגיש את המרירות. וכן מצינו ברא"ש והובא בשאגת אריה, ובאשל אברהם ביאר את גדר הדברים דבמרור יש דין לטעום טעם מרור, והשיעור של כזית הוא לא בשביל דין המרור אלא בשביל הברכה על אכילת מרור דמבואר בפסחים דף לב: דאין אכילה פחותה מכזית והלכך מקפידים לאכול כזית ולכן אפי' מרירות במשהו מועט או טיפת חרין יצא ידי מרור דהשיעור במרירות לא מעכב לדברי הרא"ש. ובכך יוצא ידי מרור לכתחילה כדברי המ"ב ומצד המרירות יצא גם ידי דעת החזו"א, ונראה דאין שום ענין להחמיר לאכול כזית חרין, ובפרט שיש בזה מקרים של חשש סכנה, וכן את החרין עדיף לקחת אחרי החסה דלפי החזו"א אם החסה מתוקה לגמרי שזה לא נחשב מרור א"כ זה יבטל את טעם המרור שהוא החרין

ולכן כדאי שיאכל את החסה בנפרד
שיעזר כזית בשביל הברכה ואח"כ קצת
מרירות או חרין לצאת את ענין המרור
גם לדעת החזו"א, ובשביל כורך יש

מחמירים לקחת חצי כזית חרין וחצי
כזית מצה וזה ודאי בגדר הידור ויכול
לקחת חסה מלכתחילה ובפרט אם יש
בה קצת מרירות.

כב

"בענין כרפס"

מנהג ישראל וכך הובא במג"א ובמ"ב להלכה דהרי חז"ל תקנו כרפס כדי שישאלו התינוקות ועשו הלכה של טיבולו במשקה ובליל הסדר יש ענין לעשות כך כדי שישאלו, ויש לדון בדבר שלא שכיח כלל לאכול אותו בידיים כגון תפוז"א דאין זה דרך כלל, ואומר בזה השו"ע הרב וכף החיים ועוד דבכה"ג לכל הדעות אין ענין ליטול ידים וא"כ אלו שנהגו בליל הסדר לאכול תפוז"א במי מלח לכאן' הם מפסידים דלא ברור שיש בזה את ההלכה של נטילת ידים. והפשטות דחז"ל חיבו דבר שטיבולו במשקה באופן שההלכה מחיבת

ובתפוז"א לכאן' זה לא שייך, ובכ"ז מקובל שמי שמנהג אבותיהם כך יש לכך סיבות ולא ישנה. ובפטרוזליה המג"א מסתפק האם זה נחשב כרפס, ולגבי סלרי החת"ס כותב להדיא שזה נחשב לכרפס ויש בזה נידון מבחינת הברכה, דאם יש עדין הרבה אנשים שאוכלים סלרי גם חי ולא רק במרק יכול לברך עליו אדמה, אבל אם נהיה מצב שהוא בעיקרו רק מבושל ברכתו שהכל וממילא לכרפס זה פחות לכתחילה, ובכל מין שיקח כדאי לגעת בירק הרטוב, כדי שיחשב דבר שטיבולו במשקה.

כג

עוד בענין כרפס

טבילת הכרפס מדין דבר שטיבולו במשקה ורבים נוהגין לאכול תפוז"א מבושל והרבה מן האחרונים נתקשו בזה כשמטבילים את התפוז"א מבושל מבואר בסימן קנ"ח דדבר שטבולו במשקה זה רק דברים שרגילים לאכול בידיו בלי מזלג וכאן הרי תפוז"א מבושל שחם אין דרך לאכול ביד וזה אפי' אם יאכל ביד אין בעי' של דבר שטבולו במשקה ויש שהמליצו על מנהג זה דסו"ס זה רק בשביל לעורר את התינוקות, וא"כ

למרות שזה פטור מצד הדין לנטילת ידים בשביל המנהג לעורר זה מספיק, ועדיין קצ"ע דסו"ס זה דחוק דתקנו לעשות נטילת ידים מצד הדין כדי לעורר ולא סתם כמעשה בעלמא אם זה לא נחשב טבולו במשקה ובחת"ס הביא דלוקחים סלרי, ובירושלמי ג"כ נראה שהמאכל הוא סלרי. וכמדומה שסלרי יש שאוכלים בידים ושא"כ אם יאכל בידיו נעשה מחויב בטיבולו במשקה. והרחבנו בזה יותר בעוד מקומות ויעוין שם.

דיני ערב פסח שחל בשבת

כד

"דיני ביעור חמץ וצורת קיומו" בע"פ שחל בשבת

לא צריך דוקא בשריפה, ולתוס' זה להיפך דקודם זמן ביעור אפשר בכל דרך אבל אחרי הזמן זה דוקא בשריפה וזה נוגע לכל שנה רגילה ואנו נוהגים למעשה על דרך רש"י.

(ב) והנה בע"פ כשחל בשבת יש לדון האם לבני אשכנז יש דרך לקיים את שיטת ר"י בשבת שא"א לשרוף, והובא בפמ"ג בסימן תמ"ה סק"ב את הדרך לבני אשכנז בע"פ בשבת וכתב דנחלקו בזה האחרונים, הבית שמואל באבהע"ז סימן כ"ה וכן החלקת מחוקק סוברים ששריפה זה ממש מעיקר הדין דוקא לשרוף וזה הצורך לקיים את התשבייתו, והפרי מגדים כתוב שלשון הרמ"א לא נראה כך שזה ממש לעיכובא דהלשון הוא דנוהגים לעשות שריפה ומשמע שזה רק מנהג ובאמת דבגאון בסימן תמ"ה ס"א מצינו דלומד אחרת מהפמ"ג, וכתב דמעיקר הדין פוסקים כתוס' בפסחים יב: דכשעובר זמן הביעור צריך דוקא

(א) בערב פסח שחל בשבת יש הלכות רבות חלקם יותר מעשיות וחלקם פחות וכדאי להביא את עיקרי הדברים המצויים, והנה יש הרי מצוה דאורייתא להשבית את החמץ ובנוסף כידוע יש חיוב בדיקה מדרבנן, ונחלקו ר"י ורבנן איך מקימים את מצות הביעור, לר"י לומדים מנותר וזה דוקא בשריפה ולרבנן אפשר להשבית בכל דבר, ונחלקו הראשונים בזה תוס' במס' פסחים דף כז: כתב דאמנם הלכה כחכמים כיון שסתם משנה כחכמים, ובמס' תמורה מבואר דהלכה כר"י, והרמב"ם הולך עם הכלל של יחיד ורבים הלכה כרבים, ונחלקו המחבר והרמ"א המחבר פסק כהרמב"ם דאפשר בכל דרך, והרמ"א אומר שנהגו דוקא בשריפה, וכך הובא בסימן תמ"ה ס"א, ונחלקו רש"י ותוס' בפסחים דף י"ב: מתי צריך להתחיל לשרוף לר"י, לרש"י השריפה צריכה להיות דוקא קודם זמן הביעור אבל לאחר זמן הביעור

בשריפה וקודם סגי בכל דבר וא"כ כשמשבית קודם הזמן אפשר גם בלי שריפה, והסיבה שכולם נוהגים לשרוף דחוששים לרש"י וע"ז כתב הרמ"א לשון נהגו דזה רק שיטת רש"י ובעצם התשביתו באמת הוא כן בשריפה כר"י אלא דזה נוגע לכל הראשונים רק אחרי הזמן וזה לא מצוי, וזה מיישב את קושית הפמ"ג דברמ"א נראה שזה רק מנהג ואחרי הזמן ודאי שצריך שריפה ובמ"ב נראה גם כמו הגר"א שקודם הזמן זה רק מנהג בשריפה.

ג) בענין זה מצינו עוד מח' בראשונים, דהרא"ש לומד שהדין של ר"י בשריפה זה דין בתשביתו שצורתו דוקא בשריפה, והפמ"ג הולך יותר עם ראשונים אחרים דזה קשור ללא תעשה של הבל יראה ולא דין בעשה של התשביתו, עכ"פ כשדנים למעשה בזה כגון שאדם צריך ליסוע בע"פ ויש לו חמץ שעוד לא שרף האם חייב להתעכב ולשרוף ויפסיד את הנסיעה, או שיכול בכל דבר, במ"ב בסימן תמ"ז ס"ק כ"ז מבואר דדבר שהוא רק מנהג לא חייב לקימו בקושי ולכן קודם זמן ביעור לא יפסיד את הנסיעה, ואחרי זמן הביעור שבזה חוששים לתוס' שזה מעיקר הדין כן יקפיד אפי' כשקשה לו.

וכן מצוי באדם ששכח את השקית עם הפתיתים אחרי זמן הביעור כיון שנוקטים בפשטות שאחרי הזמן זה מעיקר הדין דוקא בשריפה. ובני ספרד באופן שיש לו קושי להתעכב עם שריפה גם אחרי הזמן זה לא מעיקר הדין וליכא חיוב ולא שייך לומר כאן מנהג ישראל דין הוא דהובא במג"א בסימן רצ"ב וכן בש"ך יו"ד רנ"ט דמנהג אין לו שם של דין באופן שזה שעת הדחק, וכך סתם המ"ב בע"פ שחל בשבת שלא שייך לקיים השריפה דהפתרון בזה א. דברי הט"ז בסימן תמ"ה ס"ק ב' דכיון שזה מצוה על הגברא לשרוף, וברגע ששרף חלק קיים הגברא תשביתו קודם שבת ויכול לקיים את השאר בכל דבר, ולדבריו זה לא דומה לגמרי לנותר, ולשיטתו זוכים בקלות לקיים תשביתו בשריפה גם בע"פ שחל בשבת ובפשטות לא התקבל כדברי הט"ז. ב. יש פתרון נוסף דע"י שהוא אוכל את הכל ובכזית האחרון אפשר לומר לשם ביעור חמץ, באכילה וכיון שענין השריפה לרש"י הוא משום מנהג טוב ורש"י לשיטתו בפסחים מו. דאכילה זה גם נקרא שריפה וכן המליצו הרבה מהפוסקים.

כה

צורת הסעודה וזהירות מפירורין בערב פסח שחל בשבת

פירורים. ב. במקרה שנפל פחות מכזית נחלקו האחרונים האם יש "בל יראה ובל ימצא" - ה"חכם צבי" בסימן נ"ו וכן הדגול מרבכה דאין מושג של בל יראה ובל ימצא בחצי שיעור ולא שייך בזה חצי שיעור אסור מן התורה והסברא בדבר כתב ה"חכם צבי" א. דכל המושג חצי שיעור אסור מן התורה היינו רק למידי דאכילה שיש כאן מערכת אחידה שמצרפת את שני החצאי זיתים שגורמת לזה להיות מצורף כיון שאכילה זה פעולה שיכול הצרף את החצי זית השני ולכן כבר החצי הראשון אסור מן התורה משא"כ באיסור כמו בל יראה, ובל ימצא אין איסור בחצי זית דאין כאן סברא של צירוף. ב. דגם אי נימא שחצי שיעור זה סברא בכל איסורי התורה כל זה באופן שעשה מעשה ופעולה שמראה חשיבות, אבל בבל יראה ובל ימצא הרי הוא לא עשה שום פעולה דזה סתם נשאר על מקומו ואין כאן פעולה של חשיבות.

א) באופן שנשאר אחרי סעודת שבת חלות או פיתות יש לבאר איך הדרך לבערם באופן המהדר ביותר, ובענין זה יש חילוק אם נשאר כזיתים או חתיכות בכמות מכובדת לבין אם נשאר פירורים, ובאופן פראקטי כדאי מלכתחילה בשנה כזו לקנות פיתות שפחות מתפוררים. וכדי להשמר מפירורים שמים בתוך שקית ואוכלים לתוך השקית. וראוי לשים לב שהפיתות תהיינה טריות כיון שאז הם הרבה פחות מתפוררות.

ב) ולגבי הקמח שע"ג הפיתות והוא נופל ע"ג הארץ או על הבגדים ופעמים יש נידון האם מותר להוריד מהחליפה וכדו' או המכנסים מצד הכיבוס. ובהמשך נבאר את פרטי הדינים בזה.

כזיתים א. בשום אופן אין היתר להשאיר, וחייב לדאוג שזה יהיה מופרד פחות פחות מכזית וכמובן צריך לדאוג שבזמן שמפריד לא יהיה

ג) החזו"א בסימן קט"ז אות י"א - י"ד
לא הסכים עם דברי החכם
צבי ולא הסכים שאין בל יראה ובל
ימצא פחות מכזית וכתב דלא מצינו
דבר כזה בראשונים, ולכן הוא סובר
דבכל התורה אמורים חצי שיעור ואפי'
בקצת שיעור וגם בפירורין חשוב וגם אי
נימא שאין בזה בל יראה ובל ימצא בכ"ז
חייב לבער שמא יבוא לאכלו, ואמנם זה
כבר מדרבנן בכ"ז אין שום סיבה לא
להקפיד בזה, עד כאן תורף דבריו של
החזו"א דלא כדברי החכם צבי ושאר
האחרונים, וסתם החזו"א דבכל פירור
יש בל יראה, וכמובן גם חיוב דרבנן
ומכוח זה נובעת החומרא של החזו"א
לגבי ספרים דשמא יש בתוכו פירור ויש
בזה בל יראה ושמא יבוא לאכלו,
ובאמת דרוב ישראל דופקים ומנערים
קצת ולא מקפידים למכור, ויש להביא
את דעת המשנ"ב בזה וכבר הבאנו
דבריו בענין בדיקת חמץ ויעוין במ"ב
בביאור הלכה בסוף סימן תמ"ז
דחוששין גם לפירורין, וכן בסימן
תמ"ב ס"ק ל"ג דחתיכות פחות מכזית
חייבים לבער אלא א"כ מטונפים קצת
ואי נימא דכוונתו רק לחתיכות גדולות
כמו ביגלך ושקדי מרק וכדו'. להדיא

כתב המ"ב לגבי ערב פסח שחל בשבת
בסימן תמ"ד סקט"ו דאם נפלו פירורים
בסעודה שאכלו בע"פ שחל בשבת אין
לחשוש כשזה נפל על הארץ ודרכו על
זה ובסתמא זה מטונף קצת משמע
שמה שע"ג הבגד או בספה המ"ב
להדיא לא מיקל באופן שזה לא מטונף
קצת, וא"כ דבריו לכאורה די דומים
לחזו"א.

ד) ולהרחבת הסוגיא נביא כאן את
דברי הפמ"ג דהוא
בסימן תמ"ב סוף ס"ק ה' הביא צד
להקל דכל מה שחיישין לחיוב ביעור
או בל יראה בפחות מכזית זה חתיכות,
אבל פירורין דקין ממילא בטלי ולא
חיישין, ובמ"ב ובחזו"א לא נראה כך,
ובאמת דבאגרות משה כן מצינו כמו
הפמ"ג דכתב בחלק א' סימן קמ"ה
דפירורין דקין בטלים מאליהם, וזה
פשוט מח' בין הפוסקים מה הגדר של
פירורין בטלי מעליהו בסוגיא בפסחים
דף ו: והחזו"א ביאר דכוונת הגמ'
דבטלים היינו שלא צריך לעשות
ביטול ולומר ע"ז כל חמירא דבין כך
אין לו חשיבות לזה, ומצד שמא יבוא
לאכלו ודאי שיש לחשוש שיתפתה
לאוכלו ושמא זה יגיע איכשהו לפי

בפסח ובגלל זה יש חיוב לבער ובאמת דבספרים כל הפוסקים מרן הגריש"א זצ"ל ועוד הקפידו דבכל מקרה לא ישתמש בספרים ע"ג השולחן שמא זה יגיע איכשהו לפיו וא"כ לסיכום מצינו בזה ג' דעות א. החכם צבי ועוד דבפרורין יש אפי' בל יראה. ב. דעת הט"ז דאין חצי שיעור ואין איסור בל יראה בפירורין ולגבי ביעור לא סתם. ג. דעת החזו"א והמ"ב דנראה שגם אי נימא שאין בל יראה ודאי דיש חשש שמא יבוא לאכלו לחייב לבער. ולחזו"א נראה דיש גם בל יראה.

ה) ומעתה נבוא לבאר למעשה בע"פ שחל בשבת, דפירורין שנשארו בשבת זו לכאורה מסברא הם יותר חמורים מפרורים בספרים דשם יש סברא שזה מטונף קצת דעצם זה שזה היה מונח תקופה בתוך הספר הוי מטונף קצת ובכה"ג לחלק מהפוסקים לא חששו שאם יראה שיבוא לאכול, משא"כ פירורין שנפלו בסעודה בשבת זו ע"ג הבגד וכדו' ודאי יש לחשוש שחייב בביעור ויש בזה את גזירת חז"ל אלא א"כ דרכו ע"ז כדברי המ"ב ולכן כדאי לדאוג לאכול בתוך שקית או לדרוך באיזור

שחוששים שנפל ואם נדבק על הבגד וכדו' וא"א להוריד בשבת יוציא מרשותו.

ו) ובאמת שיש כאן השלכה הלכתית נוספת, דמצינו דפליגי רש"י ותוס' בדף ד: בגדר ביטול, דרש"י ס"ל דבאמירת כל חמירא וכו' זה נחשב לעפר והוא ע"י הדיבור והדעת דוחה ממנו את שם הפת, ובריטב"א בדף ו: לא הסכים עם דברי רש"י דלמעשה זה נשאר שם מאכל וערב לחיכו של האדם אותו דבר, ולכן הריטב"א ותוס' לומדים שצריך להחיל הפקר כמו שמקפידים, וע"י שזה הפקר הסיח דעתו מזה באמת. וכל מה דפליגי זה בדברים שיש להם באמת חשיבות דבהם בדיבור לא משתנה המציאות ובפרורין כאלו שמצד המציאות אין להם חשיבות ודאי דלכו"ע זה בטל בדיבור בעלמא.

ומזה יוצא הדין דסוג פירורין כמו בתוך הספרים שמעבר לזה שאין להם חשיבות וגם הם לא מצויים כמו בתוך הספרים וכדו' לרוב הפוסקים זה בטל מאליו וע"ז הגמ' דברה והחזו"א החמיר גם בזה. וסברתו דאפשר שזה לא מטונף קצת.

וכן ראוי להקפיד אחרי הסעודה לבדוק הכיסים ובעיקר את הכיס של החולצה דשמא נפל שם פירור שהוא לא מטונף קצת.

ובח"ח הביא בספרו "מחנה ישראל" בשם ה"שלטי גבורים" שהפרורין שנאסרו זה רק אם זה נראה לעין ולכן האבקה הלבנה שיש על הפיתות ולא נראה לעין פירורין אין לחשוש מצד בל יראה או מצד שמא

יבוא לאכלו ולא כדאי בגלל חומרות להסתבך עם איסור שבת להוריד מע"ג הבגד.

וכן שאריות בצלחת חד פעמית לא יכניס לפח שברשותו, ולהפקיר יש בזה כל מיני נידונים בשבת, ולכן כדאי לא לאכול מע"ג צלחת והפירורין שנשארו בכ"ז יזרקם לבית הכסא או ישפוך חומר שלא יהיו ראויים לאכילת כלב.

כו

מכירת חמץ בערב פסח שחל בשבת וענייני הכנה ליו"ט

(א) מכירת חמץ בשנה זו של ע"פ שחל בשבת שונה מכל שנה.

דבזמן איסור אכילת חמץ לא יכול לעשות מכירה בשבת, אלא המכירה היא מיום ששי והפת נשארת, וצ"ב דאם זה שייך לגוי, איך יכול לאכול מזה בשבת, והדרך היא בשתי אפשרויות.

(1) למכור בע"ש ויסכמו עם הגוי שהחלות בפועל יחול

קודם זמן האיסור בשבת. וברעק"א בתשובות קנ"ט הביא בשם אחיו ששאלו האם מותר לעשות מעשה קנין מע"ש שיחול בשבת והנידון הוא האם זה דין במעשה או בחלות, והרעק"א מסיק שזה אסור מדרבנן אפי' שלא עושה שום מעשה איסור בשבת עצמו, ונחלקו בזה האחרונים הובאו ברעק"א המאור בהגהות בשם השאגת אריה והחזו"א האם אפשר לעשות מע"ש ודבר ששנוי במח' עדיף לא לסמוך עליו מלכתחילה.

(2) לעשות מכירה מע"ש שיחול קודם, ויעשה תנאי דכל מה שיתברר בשבת בביתו אוכל לצרכי הסעודה את זה אינו מוכר, וכן הפירורין בסוף אינו מוכר כדי שיוכל להשמיד, ולא יגזול מהעכו"ם ודבר זה צ"ע, דאיך אפשר לכתוב קנין שמוכרים דבר מסוים ורק אחרי יום יתברר על מה כן ועל מה לא דזה קנין לא מוגדר, ובשלמא אדם שלא מוכר את הפת ששמורה לשבת וגם אם ח"ו זה נשאר לפסח זה לא מכור זה מהני אבל אם באמת הוא כן מוכר ובינתיים לא מוכר עד שיתברר מה נשאר אין זה פשוט בהל' קנינים ובהל' ברירה ונחלקו בזה. הובא בר"ן בנדרים מה: האם שייך בזה ברירה.

והדרך הנכונה יותר שימכור הכל לגוי ויכתוב בשטר שהגוי מרשה להשתמש. וביותר גם אם לא כתוב להדיא שהוא מרשה לו דהרי דעתו של

ג) הלבוש של פסח - הפראק וכדו' או סתם בגדים שמיוחדים ליו"ט יש בעיה ללבוש את זה סמוך לצאת השבת דזה זלזול בשבת שהוא לובש רק בשביל יו"ט ומצד הכנה יש איסור וכמבואר במ"ב בסימן תרס"ז לגבי יין שהוא צורך מצוה מהיום הראשון לקידוש ליום השני והתיר רק בשינוי, ומי שלא נעים לו ללבוש גם בשבת יש היתר וכך מפורסם בשם הגרש"א זצ"ל שאדם נהנה בכל רגע שהוא לובש את זה בשבת ואפי' אם זה סמוך ליו"ט ויש לזה סמך במ"ב בסימן ש"ב סק"ט שמותר לסדר את המיטה לצורך מוצאי שבת, ואם יש לו צורך והוא שמח שהבית מסודר כרגע אפי' שעיקר הצורך למוצאי שבת שרי. וה"ה כאן שנהנה בשעה הזו ועדיף להלביש מוקדם יותר שלא יהיה מוכח שזה למוצ"ש.

ובאמת דנחלקו המג"א והחיי אדם, האם כל מעשה הוי מכין או דוקא דבר חשוב, והמ"ב פסק בסימן תרס"ז כמו המג"א שגם פעולה שאינה חשובה הוי מכין ובאגרות משה כתב דאפי' להלביש פיג'מה קודם צאת השבת בשביל השינה יש בזה איסור מכין אלא א"כ זה לצורך ואתו זמן

הגוי דודאי לא אכפת לו אם יאכלו את זה או לא, וכמבואר בשו"ת בסימן שנ"ח ס"ק א' וכן בש"ך בחו"מ מדבר שיודע שבטוח הבעלים לא אכפת לו זה מותר דפסק כמו הראשונים בב"מ שמותר, ודלא כדעת תוס', וא"כ כאן במכירת חמץ שמכר לגוי והגוי מספיק לו הריוח הממוני שיש לו מזה ובאמת הגוי באמת לא אכפת לו מחמץ שיש לי בביתי, וכאן גם לדעת תוס' שאסור בלי רשות בכ"ז הכא מדובר בגוי ואין בזה אלא איסור דרבנן כמבואר בש"ך בסימן שנ"ט ובספק איסור גזל דרבנן ודאי שאפשר לסמוך לאכול, ועדיף בכ"ז לכתוב כך בשטר לגבי החמץ של שבת וגם מי שלא כתב ועשה מכירת חמץ קודם שבת יכול לאכול ולסמוך על הש"ך הנ"ל שאין בכך גזל בדבר שודאי מרשה ובתוספת שזה רק דרבנן ואזלינן להקל.

ב) בשבת זו שחל בע"פ צריך להקפיד שהילדים ישנו כדי שיהיו עירניים בליל הסדר וכמבואר להדיא בערבי פסחים וכך נפסק להלכה אלא שצריך להקפיד לא לומר בפה ללכת לישון כדי שיהיה כח בליל הסדר כיון שזה איסור הכנה.

שמשחקים וכדו'. ולכן גם כאן ראוי שיהיה מספיק זמן בתוך שבת שניכר שאין זה מכין.

(ד) מי שנוהג ללכת למקוה בשבת עדיף שבטבילה בשבת יכוון גם בשביל יו"ט ולא ילך ממש סמוך לכניסת היו"ט דאז זה בעיה של מכין.

(ה) הוצאת הדברים לליל הסדר ראוי להוציא רק בזמן צאת שבת ולא יעשה פעולות קודם, דאין הצדקה להתחיל את הסדר מוקדם כשזה חשש הלכתי לדעת המג"א, ויזהר לא לעשות דברים בתוך השבת ובפרט אם זה פעולות חשובות.

שיעור כז

"דיני עקירת מקום וענייני ביעור

בערב פסח שחל בשבת"

לא צריך לחצר, ובגאון בפירושו על הירושלמי שם כתב בדרך אמצע דלפני ג' אנשים מספיק בתוך הבית אבל באופן שזה אדם אחד לא מספיק וצריך רה"ר, וא"כ למעשה באופן שנשאר פירורין בע"פ שחל בשבת עפ"י דברי "הדרך אמונה" לא מספיק בפני בני הבית, אלא צריך ג' אנשים, זרים וביותר דיש דיעות שצריך לרה"ר ופעמים שזה בעיה של טלטול ולכן ראוי להחמיר להשתדל שלא ישאר פירורים ומה שנשאר ישמידם.

ובאמת ד"בדרך אמונה" שם לגבי שביעית הביא לגבי דברי דברי המ"ב בסימן רמ"ו בנידון של בהמה שנמצאת אצל הגוי יש הרי דין של שביתת בהמה וצריך להפקיר את הבהמה בפני ג', וכשאינן ברירה יפקיר בפני אדם אחד, ואם אין ברירה יאמר הפקר לעצמו, ובכ"ז כל זה בשעת הדחק והביא שם בשם החזו"א דכשאינן ברירה יכול להפקיר גם ברשותו וא"כ

(א) בענין הסעודה בע"פ שחל בשבת צריך שימת לב לכל מיני פרטים ובשם הגר"ח זוננפלד זצ"ל מפורסם שצריך זהירות רבה ולא כדאי לסמוך על הפקר או על אמירת "כל חמירא" דזה תלוי במח' רש"י ותוס' האם צריך להגיע להפקר. ובשבת יש כמה בעיות הלכתיות בהפקר ואמירת כל חמירא לבד לא מועילה לכו"ע, ונבאר איך הדרך הכי מהודרת.

ובאמת דבאופן שעשה הפקר לפירורין שנשארו, מבואר בירושלמי

פ"ט ה"ד בשביעית, דקודם שמפקיר צריך להוציא מביתו לשוק ורק אח"כ יפקיר, ויש ראשונים שלומדים מדברי הירושלמי שצריך להוציא לרה"ר כדי להפקיר ובתוך הבית לא יעזור הפקר. ובצייון ההלכה הביא בשביעית פ"ז מרן הגר"ח זצ"ל דמשמע שפירורין לא מספיק לנער לחצר אלא צריך ממש לרה"ר, ובמהר"י מלכי צדק בפ"ט מ"ב בשביעית כתב דכן מועיל בבית ואפי'

הפקר בשבת של ע"פ זה לא לכתחילה וגם כשעושה הפקר לא יסמוך על בני הבית וכן"ל דהכי מהוורד לדאוג לאבדם לגמרי.

(ב) צורת הסעודה ראוי להקפיד לקום מוקדם בשבת זו כמבואר במ"ב ושיהיה מספיק זמן בין שתי הסעודות כדי להגיע בריוח קודם סוף זמן אכילת חמץ, והסיבה שסומכים על סעודה שלישית בבוקר דבשעת הדחק מהני, וכן באופן שיש לחץ של זמן עם סוף זמן האיסור אפשר לסמוך על דברי המ"ב בסימן תמ"ד סט"ו דיצא מביתו ויעשה סיבוב קצר ויחזור ועדיף מלכתחילה לחכות כמחצית השעה בין שתי הסעודות.

(ג) כדאי לא לאכול על השולחן וגם על מפת נילון כנ"ל יש כל מיני סיבוכים הלכתיים עם הפירורין, וכמו שהבאנו בשם הגרי"ח זוננפלד והאופן הראוי יותר לאכול את הכזית מע"ג הרצפה ולדרוך על הפירורין, אלא דיש כאן בעיה הלכתית דכשאוכלים את הכזית במרכז הסלון פעמים שהסלון הוא קטן ויש הרבה בני בית והרבה הולכים לעמוד ליד הדלת של הבית או מחוץ לבית וצריך לדון בזה בענין שינוי

מקום מהמקום של הקידוש, והכלל בזה הוא כדברי הביאור הלכה בסימן קע"ח ס"ב דמחדר לחדר באותו בית נחלקו הראשונים האם זה נקרא שינוי מקום, והביאור הלכה חושש לדיעות שצריך לברך אח"כ על החמין ליד השולחן ולהלכה סותם המ"ב לא לברך אך נראה שזה לא לכתחילה, ולפי"ז כשאוכלים את הכזית חמץ ליד הדלת כשזה בסלון ודאי שאפשר לסמוך על זה לחזור לשולחן וגם כשזה מחוץ לסלון לדינא זה נקרא מקום אחד, וכשחושש מחמץ קרוב לרהיטים ולשולחן יש לסמוך שזה כחדר אחד, וביותר דיש היתר של רואה מקומו הראשון וכן יש עוד היתר שמצינו בהל' ברכות דאם כיון לכתחילה זה מועיל ובצירוף כל הסיבות אפשר לנהוג כך לכתחילה.

(ד) נידון נוסף יש דברגע שסילק את ידו מן הפת כמבואר בברכות מא: דאם אוכל בתחילה רק פת דזה פוטר את שאר הדברים, ולרש"י רק מה שאוכל עם הפת ולא פסקין כרש"י אלא כשאר הראשונים דכל דבר שעוזר לשביעה ואינו פרפרת לא יברך, אלא דברגע שסילק ידו מן הפת יש בעיה של ברכה ובדרך כלל אין את המציאות

עג

פסח

ערב פסח שחל בשבת

ענייני

הזאת די ש עדיין פת על השולחן
משא"כ כאן הרי הפת כבר נסתלק
ממנו ואם יאכל שוב חתיכת פת בסוף
זה עוזר אלא דזה לא נוח וכן כשזה
קרוב לזמן הביעור אין היכי תימצא ויש
לברר יותר הלכה זו.

כח

קידוש במקום סעודה בע"פ שחל בשבת וסילק ידיו מן הפת ועוד הנהגות לשבת זו

(א) בע"פ שחל בשבת נוהגים לקום מוקדם כדי לגמור ב' סעודות קודם זמן אכילת חמץ, וכפי שהבאנו דמקום שאוכלים את הפת בצד ליד הדלת ואח"כ חוזרים לאכול בשולחן את התבשיל צריך להקפיד כדי שזה יחשב קידוש במקום סעודה שיהיה באופן שיראו מקצת מן מקומו הראשון, ולכתחילה יכוון מראש מחמת הצורך לעבור מקום, וכך מבואר בביאור הלכה בסימן רע"ג פ"ג שבכה"ג מהני מעיקר הדין, ובאופן שא"א כגון בית מאוד גדול והפתח רחוק אם אפשר יעשו קידוש במקום שאוכלים את הפת ובאופן שגם לא מסתדר מבואר במג"א דסומכים על כוונה לבד וזה היתר רק בשעת הדחק.

(ב) באופן שיוצאים לחדר מדרגות או חצר, נחלקו הפוסקים ובסימן קע"ח ס"ק ב' ביארו שהכל תלוי בגג וברגע שיוצא למרפסת או לחצר בלי גג זה נחשב עקירה מהבית. ולחדר מדרגות אפי' שיש גג כתבו

הפוסקים הגריש"א זצ"ל ועוד דכיון שהחדר מדרגות לא נחשב פרטי אלא בעלות משותפת זה ג"כ נחשב עקירה למקום אחר, וכן מבואר בערוך השולחן בסימן קע"ח דבעלות אחרת מפקיע את שם המקום ובחדר מדרגות יש צד שזה גזל אם מלכלך או גורם חשש לשכנים אחרי שניקו את החמץ.

(ג) במ"ב בסימן קמ"ד ס"ק י"ד רואים שחשוב לאכול תבשיל יחד עם הפת וגם בשבת זו חשוב לאכול תבשיל כדי לכבד את השבת, ובגמר הסעודה הראשונה באופן שזה מקום שודאי דרכו על הפירורין אם נפלו מבואר במ"ב דמטונף קצת פחות מכזית אין לחשוש ובמקום שיש ילדים קטנים כדאי תמיד לדאוג לטאטא ואם יש פירורין יזרקם לבית הכסא ואין לחשוש למוקצה בפירורים דטלטול ע"י דבר אחר לצורך דבר המותר מותר. ובמטאטא יש חסרון שיכול להתפס פרווין ופעמים הם עדיין ראויים ויפלו

ולכן יש מעלה לאסוף ע"י טישו וכדו' ולזרוק לבית הכסא.

(ד) יפסיק כמחצית השעה בין הסעודות וכשאין מספיק זמן יצא מביתו לכמה דקות ויעשה סעודה נוספת. וכשבאים לאכול שוב את הסעודה שלישית אפשר מלכתחילה שרק המבוגרים יאכלו והילדים לא חייבים דרך מבואר במ"ב בסימן תמ"ד סק"ח דכל הענין לחלק סעודת שחרית לשתיים כדי להרויח את הסעודה שלישית ומבואר בזה במ"ב שזה לא חיוב אלא טוב לעשות כך וכיון שזה רק הידור אין חיוב חינוך כמבואר בהל' חנוכה בביאור הלכה סימן תרע"ה דבהידור אין חיוב חינוך.

(ה) כשמתקרב זמן הביעור ינקה את עצמו ואפשר להשתמש במברשת שניים כשהיא יבשה גם בשבת, ובבן איש חי מספר על אחד מגדולי עולם שנכשל בחמץ בפסח שבזמן אכילת מצה יצאו פרורים משיניו משאריות של חמץ והתערבב במצה. וצריך שוב לנקות את פיו גם בין השניים ויזהר שלא יצא דם. וגם יבדוק בכיס ובעיקר של החולצה.

(ו) אדם שיש לו גשר בשיניים שנכנס שם חמץ ינקה כמה שיכול.

(ז) אחרי שניקה את עצמו ואת הרצפה סביב וצריך להדגיש דלזרוק מהנילון ומהיעה לרה"ר שרי, אבל לחצר נחלקו הפוסקים האם תלין בעורבים שיאכלו ולכן כדי לצאת ידי ספק ראוי לזרוק לבית הכסא.

(ח) אחרי שהוא נקי וניגש לשולחן לאכול את שאר הסעודה צריך לדון מצד סילק ידו מן הפת ומבואר בשו"ע סימן קע"ז שאנו בדרך כלל לא מסלקים ידינו מן הפת לגמרי דפעמים לוקח עוד פירור או משהו קטן אבל בשבת זו אדרכא, הוא מקפיד כראוי לא להתעסק עם שום פירור וא"כ לכאורה הוא סילק ידו מן הפת.

ובמנחת יצחק מבואר שיאכל את החמץ קודם זמן הביעור ויחזור בצד לאכול עוד חתיכת פת וכך יפתור את הבעיה שלא צריך לברך על החמץ, דבלי זה הוי סילוק גמור.

ולכאורה צריך לברר שוב, ובחזו"א כ"ז אות ב' כתב דכל זמן שאוכל דברים שעוזרים לשובע זה נחשב מחמת הסעודה ואין צריך ברכה ראשונה אפי' שסילק ידו מן הפת לגמרי. וכך מה שאוכלים לשובע זה נפטר בברכה של המוציא וכל הדין לברך עוד פעם זה על פירות וכדו', ולכן

למעשה מי שיש לו מספיק זמן קודם הביעור יעשה את הפתרון של ה"מנחת יצחק" שיחזור לאכול עוד קצת פת, ומי שאין לו זמן או שחושש מחמץ יכול לסמוך על החזו"א. וב"חוט השני" הל' שבת ח"ד עמוד ש"ע מבואר כמו החזו"א בדבריהם שהם עיקר הסעודה לא צריך לברך שוב. ולגבי ברכה אחרונה ודאי שלא צריך ומברך ברכת המזון כרגיל, גם אם סילק ידו מן הפת. וכך כתב ביאור הלכה להדיא בשם המאמר מרדכי להלכה.

אדם שרגיל לאכול מנה אחרונה, בשבת זו עדיף לא לאכול שהוא מסתבך עם ברכה אחרונה בסעודה האחרונה, כיון שסילק ידו מן הפת, ולאכול מיד אחרי ברכת המזון אמנם לפי השל"ה כדי להרויח מאה ברכות זה לא נחשב ברכה שאינה צריכה ובכ"ז הרבה אחרונים חולקים ואין זה ראוי.

ט) לתת לילדים קטנים מצה בשבת זו מחשש שיפוררו, כידוע חמץ בע"פ זה איסור מדינא דגמ' ואמנם המג"א בסימן רס"ט הביא שמותר לתת לילדים לאכול לפני קידוש או הבדלה דזה תלוי במעשה של קידוש. אבל אם זה מעשה איסור כמו לאכול

מחוץ לסוכה או חמץ בפסח דבזה גם אם רק שם בפניו והוא לוקח לבד זה אסור וכך מבואר בהל' סוכה בסימן תר"ב ואפי' שהאב לא מספה לו בידים יש לו חיוב למנוע ממנו דבר איסור שהוא מעיקר הדין ובליל שבת מותר לתת לקטן מצה כיון שזה לא איסור מעיקר הדין, אבל ביום זה איסור דרבנן ואין היתר לתת לקטן, והגיל הוא מזמן שיש לו הבנה בסיסית במושג של חמץ ומצה. וכך מבואר במ"ב בסימן שמ"ג דמאז לא יתן לו דבר אסור לפניו.

י) אדם שאוכל סעודה שלישית אחרי זמן איסור אכילת חמץ, וכן אדם שכבר אכל, ראוי שיחשוש לשיטה שצריך סעודה שלישית דוקא אחרי חצות. וראוי להחמיר גם לדיעה זו ויאכל כזית בשר או פירות. ולאכול קנידלעך, שזה מזונות שיש בזה מעלה ומשמע במ"ב שאמנם מצד הדין מותר, אלא דכיון שמצה מבושלת הגאון ועוד אחרונים דייקו מהרמב"ן שאסור לאכול, ולכן עדיף לא לאכול קנידלעך דזה גם כלול באיסור של מצה עשירה ומי שאין לו דבר אחר יש לו על מה לסמוך.